

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA w ŁODZI

LLO-410-19/02

P/02/149

Nr ewidencyjny 196/2002/P/02/149LLO

INFORMACJA
O WYNIKACH KONTROLI
GOSPODAROWANIA ZAKŁADOWYM FUNDUSZEM
REHABILITACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
W ZAKŁADACH PRACY CHRONIONEJ

SPIS TREŚCI

	Strona
I. CZĘŚĆ OGÓLNA	
1. Charakterystyka kontroli	1
2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	2
3. Wnioski	9
II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	
1. Charakterystyka stanu prawnego kontrolowanej działalności	10
2. Legalność działalności zakładów pracy chronionej	20
3. Dochody ZFRON	22
4. Wydatki ZFRON	26
5. Wydatki na pomoc indywidualną	33
6. Wydatki na podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną	38
7. Uchwalanie i przestrzeganie regulaminu ZFRON	42
III. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	45
Załącznik Nr 1	
Załącznik Nr 2	
Załącznik Nr 3	
Załącznik Nr 4	

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Temat: Gospodarowanie Zakładowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej.

Numer: P/02/149
Rodzaj: Kontrola planowa.
Inicjator: Inicjatywa własna NIK.

Cel kontroli:

Kontrola miała na celu ocenę gospodarowania zakładowym funduszem rehabilitacji osób niepełnosprawnych (ZFRON) przez zakłady pracy chronionej („zpch”) funkcjonujące na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹ (ustawa o rehabilitacji), a w szczególności umożliwienie odpowiedzi na pytania:

- czy zakładowe fundusze rehabilitacji osób niepełnosprawnych tworzone zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi ?
- czy prawidłowo wydatkowano środki zgromadzone na ZFRON ?
- czy występowały obszary korupcjogenne ?

Kontrola przeprowadzona została na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli², gdyż zakłady pracy chronionej realizują zwoje zadania ze środków pochodzących m.in. ze zwolnień podatkowych, a więc pośrednio ze środków publicznych.

Kontrolę przeprowadzono – przy uwzględnieniu kryteriów określonych w art. 5 ust. 3 ustawy o NIK. Oceny dokonano według kryteriów legalności i gospodarności.

Ustalenia poprzednich kontroli

Przeprowadzona przez Najwyższą Izbę Kontroli w 1999 r. kontrola „Tworzenie i utrzymanie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych”³ wykazała, że tylko co dziesiąty z kontrolowanych zakładów przeznaczał środki ZFRON w całości na realizowanie różnych form rehabilitacji. Przeszło 50% zakładów pieniądze wydawało na cele nie związane z rehabilitacją niepełnosprawnych – jak finansowanie działalności bieżącej, opłacanie należności za energię elektryczną i ciepłą oraz na inwestycje, nie zawsze stojące w związku z potrzebami osób

¹ Dz.U. Nr 123, poz. 776 ze zm.

² t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937 ze zm.

³ Informacja o wynikach kontroli Nr 13/1999 z lutego 1999 r.

niepełnosprawnych. NIK sygnalizowała brak regulacji prawnych dotyczących zasad postępowania w przypadkach nieprzestrzegania ustawowo określonych celów i wydawania środków ZFRON na cele niezwiązane z rehabilitacją niepełnosprawnych.

Zakres podmiotowy i termin przeprowadzenia kontroli

Jednostki kontrolowane:

Kontrolą objęto 83 zakłady pracy chronionej – „zpch” (w tym w 3 przeprowadzono kontrolę rozpoznawczą). O doborze jednostek do kontroli decydowały delegatury NIK we własnym zakresie.

Objęte kontrolą podmioty – wg stanu na dzień 31 marca 2002 r. – w stosunku do wielkości ogólnokrajowych obejmowały:

- 2,62% liczby „zpch”,
- 14,03% niepełnosprawnych pracujących w „zpch”,
- 10,83% środków przekazanych na konta ZFRON z tytułu obligatoryjnych zwolnień z odprowadzania podatków za okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2001 r..

Delegatura NIK w Łodzi będąca koordynatorem kontroli, dla zobrazowania badanego zjawiska w skali kraju, wykorzystała dane Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)⁴ i Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych⁵.

Wykaz skontrolowanych jednostek przedstawiono w załączniku Nr 1 do niniejszej Informacji.

W kontroli uczestniczyły: wszystkie delegatury Najwyższej Izby Kontroli.

Badany okres: kontrolą objęto okres od 1 stycznia 2000 r. do dnia 31 marca 2002 r.

Termin przeprowadzenia kontroli: II i III kwartał 2002 r.

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

2.1. Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia powstałe ograniczenia w możliwościach rehabilitacji zawodowej i awansu społecznego osób niepełnosprawnych poprzez pracę zawodową, na skutek likwidacji miejsc pracy w „zpch”.

Dane zawarte w piśmie Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych informują, że w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2002 r. zmniejszyła się liczba pracujących w „zpch” co najmniej o 10.000 osób, mimo pozostawienia tym zakładom 1.200 mln zł środków publicznych na ZFRON.

⁴ Pismo PFRON znak: WPW/516/2002 z dnia 14 października 2002 r.

⁵ Pismo z dnia 18 października 2002 r. znak BON.VI.074-17/02/A

Oba pisma adresowane były do Delegatury NIK w Łodzi

W latach 2000 i 2001 oraz I kwartale 2002 r. zatrudniono w „zpch” 5.014 osób niepełnosprawnych na nowo utworzonych miejscach pracy, przygotowanych kosztem 86.687 tys. zł (17.890 zł na 1 miejsce)⁶. **W tej sytuacji do stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych z dnia 1 stycznia 2000 r., tj. 209 tys. osób, należy dodać przyjętych do pracy w wyniku działań PFRON, a więc 5 tys. Z powyższego wynika, że gdyby nie było zwolnień z pracy, zatrudnienie na dzień 31 marca 2002 r. wyniosłoby 214 tys. osób, a ponieważ faktycznie wyniosło 204 tys., oznacza to zmniejszenie zatrudnienia o 10 tys., tj. o 4,78% na miejscach pracy finansowanych środkami publicznymi, będącymi w dyspozycji „zpch”.**

Kontrolowane podmioty na dzień 1 stycznia 2000 r. zatrudniały 27.583 osoby niepełnosprawne. Na dzień 31 marca 2002 r. zatrudnienie wzrosło do 27.649 osób, tj. o 66 osób.

Rzeczywiste zwiększenie zatrudnienia miało miejsce w 47 „zpch” (56,62%) o 2.984 osób (z 10.642 do 13.626).

Natomiast w 33 „zpch” (39,76%) zmniejszono zatrudnienie niepełnosprawnych z 16.832 do 13.914 osób (o 2.918 i o 17,33%). W pozostałych 3 podmiotach (3,02%) stan zatrudnienia nie uległ zmianie.

2.2. Z danych PFRON wynika, że w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2002 r. „zpch” działające na terenie kraju wpłaciły na jego konto kwotę 136.334 tys. zł, jako 10% sum uzyskanych z tytułu zwolnień podatkowych. Zatem w ich dyspozycji pozostała dziewięciokrotność powyższej kwoty, tj. suma w wysokości 1.227.007 tys. zł.

Wszystkie kontrolowane „zpch” korzystały z obligatoryjnych zwolnień z podatków, które były podstawowym źródłem dochodów ZFRON i wyniosły 122.933 tys. zł, w tym:

- 88.119 tys. zł z tytułu zwolnień z odprowadzania do urzędów skarbowych podatku dochodowego od osób fizycznych (zaliczanego w ciężar kosztów uzyskania przychodów), należnego budżetowi państwa (71,68%);
- 34.814 tys. zł z tytułu zwolnień z podatków od nieruchomości i od środków transportowych, stanowiących dochody budżetów gmin (28,32%),

co w ogólnej sumie dochodów w wysokości 131.543,6 tys. zł stanowiło 93,5%. Należy przyjąć, że każdy z kontrolowanych podmiotów został dofinansowany środkami publicznymi – pochodzącymi ze zwolnień podatkowych - średnio w kwocie 1.481 tys. zł.
(str. 22)

⁶ Sprawozdania finansowo-rzeczowe z wykorzystania środków PFRON

Z ustaleń kontroli wynika, że 79 „zpch” objętych kontrolą, obligatoryjne przychody na ZFRON naliczało zgodnie z zasadami ustalonymi w ustawie o rehabilitacji, natomiast w 4 (4,8%) środki uzyskane ze zwolnień podatkowych przeznaczano na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej lub na zakupy udziałów w innych podmiotach, czym naruszano postanowienia art. 31 ust. 3 pkt 1 lit. b ustawy o rehabilitacji oraz rozporządzenia MPiPS z dnia 31 grudnia 1998 r. w sprawie zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych (rozporządzenia MPiPS)⁷.

Brak jest wyraźnego ustawowego zapisu, czy zwolnieniami z podatku od nieruchomości są objęte tylko nieruchomości wykorzystywane na prowadzenie „zpch”, czy też wszystkie ujęte w jego ewidencji księgowej.

W dwóch przypadkach stwierdzono naliczanie podatku od wszystkich nieruchomości ujętych w prowadzonej ewidencji „zpch”, a nie od zajętych na prowadzenie działalności. Nieruchomości wykorzystywane do prowadzenia „zpch” były wydzierżawiane, a dochody z tego tytułu w okresie 1 stycznia 2000 r. – 31 marca 2002 r. w pierwszym przypadku wyniosły 1.109,4 tys. zł, bowiem podstawową działalnością tego „zpch” był wynajem nieruchomości, w drugim - 370,5 tys. zł. Oba podmioty nie posiadały postanowień Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) o spełnieniu wymogów określonych w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji w obiektach nie wykorzystywanych do działalności „zpch” (str. 25-26).

2.3. Najwyższa Izba Kontroli także negatywnie ocenia niskie nakłady poniesione przez prowadzących „zpch” na rehabilitację społeczną, bowiem nie mogły one zapewnić prawidłowej realizacji celu nakreślonego w ustawie, tj. umożliwienia osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej, turnusach rehabilitacyjnych oraz zespołach ćwiczeń fizycznych usprawniających psychoruchowo i innych zespołach aktywności społecznej.

Kontrolowane „zpch” na działania wspierające rehabilitację społeczną przeznaczyły 6.624 tys. zł, co stanowiło 5,3% dochodów ZFRON, a w przeliczeniu na 1 zatrudnioną osobę niepełnosprawną za 27 miesięcy wynosi 240 zł, czyli miesięcznie 8,9 zł. Przy powyższych nakładach nie można było zabezpieczyć finansowania uczestnictwa w określonych zajęciach wszystkich niepełnosprawnych.

⁷ Dz.U. z 1999 r. Nr 3, poz. 22

Obowiązujące przepisy - nie obligujące prowadzących „zpch” do ewidencjonowania potrzeb zgłaszanych przez niepełnosprawnych lub zalecanych przez służby medyczne w zakresie realizacji celu rehabilitacji społecznej - uniemożliwiają dokonanie oceny stopnia realizacji tych potrzeb.

2.4. Katalog wydatków finansowanych środkami ZFRON został określony w rozporządzeniu MPiPS. **Natomiast prowadzącym „zpch” została pozostawiona swoboda wyboru określonego rodzaju wydatku i decyzja o wielkości środków na niego przeznaczonych.** Tylko na wydatki na pomoc indywidualną wymagane jest odprowadzenie 10% środków ZFRON na wydzielony rachunek bankowy.

W kontrolowanych podmiotach – za okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2002 r. – wydatki wyniosły 144.771 tys. zł i były wyższe od dochodów o 13.228 tys. zł (o 10%).

Różnica ta wynikała ze zwiększenia dochodów o stan środków z dnia 1 stycznia 2000 r. i zmniejszenia o stan z dnia 31 marca 2002 r.

Na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy (pozycje wymienione w § 2 pkt 3 rozporządzenia MPiPS) przeznaczono kwotę 67.967,3 tys. zł, która stanowiła 46,94% wydatków ogółem i 55,29% dochodów ZFRON za okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2002 r. pochodzących ze środków publicznych.

Z powyższych nakładów kwota 30.838 tys. zł (45,37%) zwiększyła majątek prowadzących 25 „zpch”, lecz z negatywnym skutkiem dla niepełnosprawnych, bowiem w tych „zpch” zwolniono 2.741 osób. Zatem na 1 zwolnionego niepełnosprawnego wydatkowano średnio 11.251 zł, a w poszczególnych zakładach nakład na jedną zwolnioną osobę niepełnosprawną wahał się od 178 zł do 773.944 zł.

Do utrzymania, bądź wzrostu zatrudnienia nie obliguje ustawa o rehabilitacji, bowiem prowadzący „zpch” w zakresie zatrudnienia musi spełniać tylko warunki dotyczące minimalnej ilości pracujących ogółem i wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych. (str. 27-31)

Prowadzący „zpch”, po unowocześnieniu parku maszynowego i wprowadzeniu nowoczesnych technologii – sfinansowanych w całości środkami publicznymi – może zwolnić część załogi, w tym proporcjonalnie osoby niepełnosprawne. (str.29 - 31)

Poddany analizie statystyczny związek wydatków na zwiększenie lub utrzymanie liczby miejsc pracy dla niepełnosprawnych w kontrolowanych „zpch” z rzeczywistym stanem zatrudnienia wykazał brak zależności między tymi wielkościami. (str. 31).

Negatywnym zjawiskiem ograniczającym rehabilitację zawodową było nabywanie ze środków ZFRON akcji lub udziałów innych podmiotów – nie będących „zpch”, gdyż poniesione wydatki nie miały związku z celami ustawy o rehabilitacji. (str. 25)

Wpływ na zmniejszenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych (o 132 osoby) miały także: rezygnacja ze statusu zakładu pracy chronionej po uruchomieniu produkcji w nowych zakładach, których budowę sfinansowano ze środków ZFRON (7,2 mln zł) oraz przeniesienie majątku zakupionego ze środków ZFRON (32 mln zł) do innych podmiotów, nie posiadających statusu „zpch”. (str. 33)

2.4.1. Skontrolowane „zpch” poniosły na zapewnienie podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne, w tym koszty tworzenia, modernizacji, remontu i utrzymania, a także odtworzenia utraconej albo zniszczonej na skutek zdarzeń losowych bazy rehabilitacyjnej, socjalnej i wypoczynkowej - wydatki w kwocie 27.563 tys. zł, które stanowiły 19,04% wydatków ogółem sfinansowanych z ZFRON. W skrajnym przypadku (jedna jednostka) na ww. działalność przeznaczono 94,2% wydatków sfinansowanych z ZFRON.

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia fakt, iż w trzech „zpch” w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2002 r. nie poniesiono żadnych wydatków na opiekę medyczną, a w pięciu dalszych jednostkach stwierdzono nieprawidłowości w zapewnieniu opieki i jej finansowaniu. Nieprawidłowości dotyczyły kwoty 5.628,5 tys. zł, tj. 20,42% wydatków poniesionych przez skontrolowane „zpch” na ww. cel. (str. 38 - 42)

2.4.2. Na pomoc indywidualną w kontrolowanych „zpch” wydatkowano 26.120,5 tys. zł. Kwota ta stanowiła 21,25% dochodów z tytułu zwolnień z odprowadzania podatków oraz 18,04% wydatków ogółem.

Z 83 „zpch” 39 nie wykorzystywało na pomoc indywidualną całości środków zgromadzonych na ten cel. Z przekazanych na oddzielne konta środków w kwocie 4.553,4 tys. zł wykorzystano 2.038,9 tys. zł. Natomiast pozostałe środki wykorzystano m.in. jako środki obrotowe na finansowanie bieżącej działalności. Wykorzystanie środków na pomoc indywidualną wahało się od 0,07% do 9,52%.

W pozostałych 44 „zpch” na wydatki na powyższy cel przeznaczono od 10,5% do 163,4% dochodów ze zwolnień podatkowych.

Kontrola ujawniła w jednym przypadku niegospodarność w finansowaniu zagranicznych turnusów rehabilitacyjnych, wczasów i kolonii, których koszty zawyżono o 419.418 zł oraz wydatki nie pozostające w bezpośrednim związku z niepełnosprawnością w kwocie 231.836 zł. (str. 35 - 36)

Stwierdzono także w 3 przypadkach przekazywanie znaczących środków, w tym w formie bezzwrotnej pomocy, ograniczonej grupie pracowników - zwłaszcza spośród kierownictw „zpch” (str. 34)

W ocenie NIK obszarem zagrożonym korupcją jest sposób realizowania wydatków na pomoc indywidualną dla osób niepełnosprawnych (§ 2 pkt 12 rozporządzenia MPiPS), udzielanych w formie bezzwrotnej lub nieoprocentowanej pożyczki (z możliwością częściowego lub całkowitego umorzenia), szczególnie na adaptację i wyposażenie mieszkań, budynków mieszkalnych oraz obiektów zamieszkałych lub przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych (lit. d), a także na zakup środków transportu niezbędnych w rehabilitacji i ułatwiających czynności życiowych (lit. c) - w obu przypadkach stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności. Dysponent środków ZFRON – prowadzący „zpch” - sam decyduje o tym komu, w jakiej formie i wysokości ma być przyznana pomoc indywidualna oraz o częstotliwości świadczeń. Taka dowolność powodowała nadmierne zróżnicowanie wysokości pomocy udzielanej poszczególnym osobom niepełnosprawnym, nawet w tym samym „zpch”, a w konsekwencji nierówny faktycznie do niej dostęp (przyznawanie pomocy ograniczonej grupie niepełnosprawnych, zwłaszcza spośród kierownictw zakładów). Użycie w rozporządzeniu MPiPS zwrotów: „ułatwiające wykonywanie czynności życiowych” i „stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności” umożliwia decydentom uznanie w odniesieniu do niektórych wybranych osób - bardzo szerokiej gamy ich potrzeb i finansowanie ze środków ZFRON, będących środkami publicznymi, wydatków również o charakterze ponadstandardowym (str. 34 - 37)

2.5. W zakresie legalności funkcjonowania „zpch” kontrola ujawniła naruszenie w 5 zakładach postanowień art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji bowiem użytkowano pomieszczenia bez postanowień Państwowej Inspekcji Pracy (str. 20-22).

Stwierdzono w 16 „zpch”, że sposób ustalania zakładowych regulaminów wykorzystania środków ZFRON był niezgodny z rozporządzeniem MPiPS (str. 42 - 44).

2.6. W wyniku ustaleń kontroli stwierdzono, że ustawa o rehabilitacji nie określa:

- **czy środki pochodzące ze sprzedaży majątku, zakupionego wcześniej z ZFRON, stanowią co najmniej w niezamortyzowanej części przychody ZFRON.**

W 4 „zpch” środki z niezamortyzowanej części sprzedanych środków trwałych zwiększały przychody ZFRON, a w 5 przychody „zpch”;

- **sposobu dysponowania składnikami majątkowymi, nabytymi ze środków**

finansowych ZFRON.

Dwa „zpch” przekazały majątek zakupiony ze środków ZFRON do innych podmiotów nie będących „zpch” i nie dokonały żadnych zwrotów niezamortyzowanej wartości tych środków dotychczasowemu właścicielowi;

- **obowiązku zaliczania do dochodów ZFRON odsetek od zgromadzonych kapitałów.**
W 21 kontrolowanych podmiotach stwierdzono kumulowanie środków w kolejnych latach - w celu realizacji inwestycji, zwiększających majątek prowadzących „zpch” - przy zaniechaniu lub znacznym ograniczeniu finansowania bieżących potrzeb osób niepełnosprawnych. Odsetki od tych kapitałów stanowiły dochód „zpch”;
- **obligatoryjnego terminu przekazywania na wyodrębniony rachunek bankowy środków stanowiących 10% dochodów na pomoc indywidualną.**

W sześciu przypadkach wykorzystali to dysponenti tych środków i nie przekazywali ich na wydzielone konto. Ponadto w czterech przypadkach nie wyodrębniono w ogóle rachunku na pomoc indywidualną, a środki przeznaczono na finansowanie bieżącej działalności „zpch”.

Najwyższa Izba Kontroli w oparciu o ustalenia niniejszej kontroli uważa za celowe wprowadzenie zmian, głównie w zakresie ZFRON, które znajdują odzwierciedlenie także w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw skierowanej do Sejmu RP w sierpniu 2002 r. (druk Nr 826), a we wrześniu 2002 r. przesłanym do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Proponowane kierunki zmian uwzględniają w szczególności:

- wprowadzenie obowiązku przeprowadzenia przez PIP (nie rzadziej niż co dwa lata) kontroli przestrzegania przez „zpch” przepisów ustawy,
- doprecyzowanie przepisów w zakresie zwolnień prowadzącego „zpch” w stosunku do tego zakładu z podatków, w tym m.in. z podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego,
- uszczegółowienie dochodów ZFRON,
- doprecyzowanie obowiązków pracodawcy prowadzącego „zpch” m.in. poprzez prowadzenie ewidencji środków funduszu rehabilitacji i rachunku bankowego wszystkich środków funduszu rehabilitacji, wskazanie terminu przekazywania środków funduszu rehabilitacji na rachunek bankowy oraz przeznaczanie co najmniej 15% środków funduszu rehabilitacji na indywidualne programy rehabilitacji.

W wyniku kontroli stwierdzono:

- wydatkowanie kwoty 4.409.580,88 zł z naruszeniem prawa, w tym 2.081.068 zł środków PFRON i 2.328.512,88 zł środków innych podmiotów,
- 231.456 zł uszczuplenia w dochodach, w tym 1.082 zł budżetu państwa, 155.292 zł PFRON i 75.082 zł innych podmiotów,
- 1.114.497,78 zł innych nieprawidłowości finansowych odnoszących się w kwotach: 28.250 zł do środków budżetu państwa, 54.524 zł do budżetów samorządowych, 167.114,90 zł państwowych funduszy celowych i 864.608,88 zł innych podmiotów.

NIK podjęła działania w celu odzyskania kwoty 3.042.021,66 zł, z której odzyskano 972.650,13 zł, w tym 1.260 zł środków budżetu państwa, 139.094,25 zł państwowych funduszy celowych i 832.295,88 zł na rzecz innych podmiotów.

3. Wnioski

W celu usunięcia nieprawidłowości w gromadzeniu dochodów i dokonywaniu wydatków ze środków ZFRON, Najwyższa Izba Kontroli uważa za niezbędne podjęcie przez Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej inicjatywy ustawodawczej w celu **znowelizowania ustawy o rehabilitacji w niżej wskazanym zakresie:**

- uregulowanie problemu zasilania ZFRON równowartością sprzedanych, niezamortyzowanych środków trwałych, nabytych uprzednio ze środków ZFRON oraz wnoszonych przez prowadzących „zpch” do różnych spółek w formie aportu, szczególnie w sytuacji, gdy spółki te nie mają statusu „zpch” i nie przejmują w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy pracowników niepełnosprawnych, zatrudnionych wcześniej w tych „zpch”;
- wprowadzenie w ramach otwartego katalogu dochodów ZFRON (art. 33 ust. 2) zapisu, że tworzy się go także z odsetek od środków zgromadzonych na rachunku funduszu rehabilitacji;
- określenie terminu przekazywania środków ZFRON na wyodrębniony rachunek bankowy;
- doprecyzowanie przepisów dotyczących zwolnień z podatku od nieruchomości prowadzących „zpch” w taki sposób, aby zwolnienie obejmowało tylko nieruchomości wykorzystywane do prowadzenia tego zakładu i nie dotyczyło tych przedmiotów, które znajdują się w posiadaniu zależnym podmiotów nie posiadających statusu „zpch”;
- uregulowanie zasad postępowania w przypadkach nieprzestrzegania określonych przepisami celów i wydatkowania środków ZFRON na cele niezwiązane z rehabilitacją osób niepełnosprawnych (*zgodnie z wnioskiem NIK po kontroli P/98/123*);

doprecyzowanie przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ogólnie obowiązującym przepisie – rozporządzeniu – zasad udzielania bezzwrotnej pomocy indywidualnej osobom niepełnosprawnym.

Ponadto w ocenie NIK – celowe jest opublikowanie tekstu jednolitego ustawy o rehabilitacji, która od 1 stycznia 1998 r. była nowelizowana ponad 20-krotnie.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego kontrolowanej działalności

Podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych („ustawą o rehabilitacji”), która obowiązuje od 1 stycznia 1998 r. i była wielokrotnie nowelizowana⁸.

Ustawa o rehabilitacji dotyczy osób, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza, bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a przede wszystkim zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały one orzeczenie:

- o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znacznego, umiarkowanego lub lekkiego),
 - o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy – wydane na podstawie odrębnych przepisów,
 - o niepełnosprawności przed ukończeniem 16 roku życia,
- zwanych dalej „osobami niepełnosprawnymi” (art. 1 ustawy o rehabilitacji).

Zgodnie z zapisami tej ustawy:

- rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwianie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego poprzez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy (art. 8 ustawy o rehabilitacji),

⁸ Dz.U. Nr 123, poz. 776 i Nr 160, poz. 1082; z 1998 r. Nr 99, poz. 628, Nr 106, poz. 668, Nr 137, poz. 887, Nr 156, poz. 1019 i Nr 162, poz. 1118 i 1126; z 1999 r. Nr 49, poz. 486, Nr 90, poz. 1001, Nr 95, poz. 1101 i Nr 111, poz. 1280; z 2000 r. Nr 48, poz. 550 i Nr 119, poz. 1249; z 2001 r. Nr 39, poz. 459, Nr 100, poz. 1080, Nr 125, poz. 1368, Nr 129, poz. 1444 i Nr 154, poz. 1792 i 1800 oraz z 2002 r. Nr 100, poz. 923)

- pracodawca prowadzący działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniający nie mniej niż 20 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, może uzyskać status zakładu pracy chronionej jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:
 - a) osiąga przez okres co najmniej 6 miesięcy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynoszący:
 - co najmniej 40%, a w tym minimum 10% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, albo
 - co najmniej 30% niewidomych lub psychicznie chorych, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
 łącznie z osobami niepełnosprawnymi wykonującymi pracę nakładczą;
 - b) obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich (spełnienie tych warunków bada Państwowa Inspekcja Pracy na wniosek pracodawcy);
 - c) zapewniona jest doraźna i specjalistyczna opieka lekarska, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne;
 - d) wystąpi z wnioskiem o przyznanie statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej;
 (art. 28 ustawy o rehabilitacji)
 - decyzję w sprawie przyznania statusu zakładu pracy chronionej wydaje wojewoda na okres 3 lat. Może on w drodze decyzji zwolnić prowadzącego zakład pracy chronionej – maksymalnie na czas do 6 miesięcy - od spełnienia warunku zachowania wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynoszącego co najmniej 40%, a w tym co najmniej 10% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, jeżeli: zatrudnia co najmniej 60% osób niepełnosprawnych oraz właściwy powiatowy urząd pracy nie może skierować wymaganej liczby osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, posiadających odpowiednie kwalifikacje zawodowe lub nadających się do przekwalifikowania (art. 30 ust. 1 i 2 ustawy o rehabilitacji).
- Prowadzący zakład pracy chronionej zgodnie z art. 30 ust. 4 ustawy o rehabilitacji jest

obowiązany:

- poinformować wojewodę o każdej zmianie dotyczącej spełnienia warunków i realizacji obowiązków, o których mowa w art. 28 i 33 ust. 1 i 3 ustawy o rehabilitacji w terminie 14 dni od daty tej zmiany,
- przedstawiać wojewodzie półroczne informacje dotyczące spełniania tych warunków, Wzory informacji określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 19 lipca 2000 r. w sprawie wzorów informacji przedstawianych przez prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakład aktywności zawodowej oraz sposobu ich przedstawiania⁹, obowiązujące od dnia 24 sierpnia 2000 r.

Wcześniej, od dnia 22 kwietnia 1998 r., w przedmiotowym zakresie obowiązywało zarządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 marca 1998 r. w sprawie wzorów informacji przedstawianych przez prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakład aktywności zawodowej oraz sposobu ich przedstawiania¹⁰.

Przepisy ustanawiające zwolnienia i preferencje dla prowadzących zakłady pracy chronionej zawarte są w ustawie o rehabilitacji oraz wielu innych ustawach, a wielokrotne nowelizowanie tych ustaw powoduje wątpliwości interpretacyjne dotyczące zakresu zwolnień i ulg dla „zpch”.

Przepis art. 31 ust. 1 ustawy o rehabilitacji stanowi, że prowadzący zakład pracy chronionej jest zwolniony w stosunku do tego zakładu z podatków, z wpłat do urzędu skarbowego należności z tytułu podatku od towarów i usług, z uwzględnieniem zasad określonych w odrębnych przepisach oraz z niepodatkowych należności budżetowych.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, ustawy o dopłatach do oprocentowania niektórych kredytów bankowych, ustawy – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi, ustawy – Ordynacja podatkowa, ustawy o finansach publicznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych – w związku z dostosowaniem do prawa Unii Europejskiej¹¹ wprowadziła zmianę do ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych¹², dodając w rozdziale 3 – Podatek od środków transportowych art. 12a – stanowiący, iż ulgi i zwolnienia podatkowe udzielone na podstawie odrębnych przepisów nie mają zastosowania do podatku od środków transportowych. Ponieważ takim odrębnym

⁹ Dz.U. Nr 65, poz. 771

¹⁰ MP Nr 10, poz. 186

¹¹ Dz.U. Nr 122, poz. 1315

¹² t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 84

przepisem jest art. 31 ust. 1 ustawy o rehabilitacji – z dniem 1 stycznia 2002 r. zwolnienie z opłacania podatku od środków transportowych nie dotyczy także zakładów pracy chronionej.

Wyłączenie z zakresu zwolnień podatków dochodowych wprowadzone zostało ustawą z dnia 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych¹³ i weszło w życie z dniem 1 stycznia 2000 r. Mimo umiejscowienia tej zmiany - w ustawie o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych i powstałych wątpliwościach, czy wyłączeniem tym objęci są również płatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych – nie ulega wątpliwości, iż powołaną ustawą zmieniono przepis art. 31 ust. 2 ustawy o rehabilitacji i wyłączono zwolnienia dla prowadzących „zpch” zarówno z podatku dochodowego od osób prawnych, jak i z podatku dochodowego od osób fizycznych.

Z dniem 5 lipca 2002 r. (wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 czerwca 2002 r. sygn. akt K.45/01)¹⁴ art. 2 pkt 2 w związku z art. 4 ustawy z dnia 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (dodany z dniem 1 stycznia 2000 r.) został uznany za niezgodny z art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim pozbawia przedsiębiorców prowadzących zakłady pracy chronionej przed upływem 3-letniego okresu, przewidzianego w art. 30 ust. 1 zdanie 2 ustawy o rehabilitacji, uprawnień określonych w art. 31 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 tegoż artykułu powołanej ustawy o rehabilitacji.

W art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych¹⁵ określone zostały zasady odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych przez płatników będących zakładami pracy chronionej.

W okresie do 31 grudnia 2000 r. płatnicy będący „zpch” kwoty pobranych zaliczek na podatek od przychodów z tytułów określonych w art. 12 (ze stosunku służbowego, pracy, pracy nakładczej i spółdzielczego stosunku pracy) oraz od zasiłków pieniężnych z ubezpieczenia społecznego, wypłacanych przez te zakłady, a także różnicę podatku wynikającą z rozliczenia rocznego przekazywały na:

- PFRON w wysokości 10%,
- ZFRON w wysokości 90% (art. 31 ust. 3 pkt 1 ustawy o rehabilitacji).

Zgodnie ze znowelizowaną ustawą z dnia 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz zmianie niektórych innych ustaw¹⁶ art. 38 ust. 2 od 1 stycznia 2001 r. płatnicy będący „zpch” kwoty ww. pobranych zaliczek na podatek od przychodów z tytułów określonych w art. 12 oraz od zasiłków pieniężnych z ubezpieczenia

¹³ Dz.U. Nr 95, poz. 1101 ze zm.

¹⁴ Dz.U. Nr 100, poz. 923, OTK-A 2002/4/46

¹⁵ t.j. Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.

¹⁶ Dz.U. Nr 104, poz. 1104

społecznego, wypłacanych przez tych płatników:

- za miesiące od początku roku do miesiąca włącznie, w którym dochód podatnika uzyskany od początku roku u tego płatnika przekroczył kwotę stanowiącą górną granicę pierwszego przedziału skali, o której mowa w art. 27 ust. 1 przekazują w 10% na PFRON, w 90% na ZFRON,
- za miesiące następujące po miesiącu, w którym dochód podatnika uzyskany od początku roku u tego płatnika przekroczył kwotę, o której mowa wyżej przekazują w terminie do dnia 20 miesiąca następującego po miesiącu, w którym pobrano zaliczki na rachunek właściwego urzędu skarbowego wg zasad określonych w art. 38 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Zapis art. 31 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji przyznaje prowadzącemu „zpch” zwolnienie z wpłat do urzędu skarbowego należności z tytułu podatku od towarów i usług z uwzględnieniem zasad określonych w odrębnych przepisach. Na podstawie przywołanych odrębnych przepisów - do których należy art. 14a ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym¹⁷ zmieniony w sposób istotny przez art. 1 pkt 8 ustawy z 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym¹⁸ - od 1 stycznia 2000 r. prowadzący „zpch” ma prawo w zakresie działalności tego zakładu do otrzymania częściowego lub całkowitego zwrotu wpłaconej kwoty podatku od towarów i usług wg zasad określonych w art. 14a ust. 2-6. Kwota zwrotu uzależniona jest od liczby i stopnia niepełnosprawności zatrudnionych w zakładzie osób niepełnosprawnych.

Z dniem 5 lipca 2002 r. powołanym wyżej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 czerwca 2002 r.¹⁹ także art. 1 pkt 8 w związku z art. 3 ustawy z dnia 20 listopada 1999 r. o zmianie podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym został uznany za niezgodny z art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim zmienia zasady wyliczania kwoty podatku od towarów i usług podlegającej zwrotowi na rzecz zakładu pracy chronionej przed upływem 3-letniego okresu przewidzianego w art. 30 ust. 1 zdaniem 2 ustawy o rehabilitacji.

W sentencji wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że dokonane ustawami z dnia 20 listopada 1999 r.²⁰ omawiane wyżej zmiany są niezgodne z zasadą ochrony praw nabytych i zasadą ochrony interesów w toku, wyrażonymi w art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim nie przewidują regulacji przejściowych niezbędnych dla zapewnienia ochrony interesów

¹⁷ Dz.U. Nr 11, poz. 50 ze zm.

¹⁸ Dz.U. Nr 95, poz. 1100 ze zm.

¹⁹ patrz przypis 14

²⁰ patrz przypisy 8 i 14

prowadzących zakłady pracy chronionej, którzy – w zaufaniu do dotychczasowych przepisów – rozpoczęli realizację długoterminowych przedsięwzięć na rzecz osób niepełnosprawnych zatrudnionych w ich zakładach.

Zgodnie z art. 31 ust. 1 pkt 3 ustawy o rehabilitacji prowadzący „zpch” jest zwolniony w stosunku do tego zakładu z niepodatkowych należności budżetowych. Przepis art. 31 ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawiera delegację dla Ministra Finansów do określenia w drodze rozporządzenia wykazu niepodatkowych należności budżetowych, które jednak mimo upływu prawie 5 lat nie zostało wydane.

Obowiązek podatkowy w podatku od nieruchomości określa ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych²¹, która stanowi, że odrębnymi przedmiotami opodatkowania są grunty, budynki i budowle. Związek ich z prowadzonym zakładem w sensie prawnopodatkowym obrazują księgi podatkowe, zwłaszcza ewidencja środków trwałych, a w sensie cywilnoprawnym posiadane tytuły prawne (własność, wieczysta dzierżawa). Zgodnie z zasadą wynikającą z art. 7 ust. 1 pkt 11 tej ustawy zwolnione z podatku od nieruchomości są nieruchomości lub ich części zwolnione od tego podatku na podstawie odrębnych ustaw. Taką ustawą jest ustawa o rehabilitacji, która w art. 31 ust. 1 pkt 1 zwalnia prowadzącego „zpch” z podatków, w tym również z podatku od nieruchomości. Zwolnienie podatkowe jest generalne w odniesieniu do tego podatku dla każdego przedsiębiorcy o statusie specjalnym nadanym decyzją wymienioną w art. 30 ustawy o rehabilitacji. W tym stanie prawnym dopóki przedsiębiorca ma status zakładu pracy chronionej, a związek nieruchomości z „zpch” udokumentowany jest w ewidencji tej jednostki, zarówno grunty, budynki jak i budowle zwolnione są z podatku od nieruchomości. Właśnie z powodu braku wyraźnego ustawowego zapisu, że zwolnienie od podatku od nieruchomości obejmuje tylko nieruchomości zajęte na prowadzenie zakładu pracy chronionej - trzeba uznać w obecnym stanie prawnym, że zwolnienie to obejmuje także wydzierżawione i wynajęte przez „zpch” nieruchomości.

W myśl art. 31 ust. 3 pkt 1 ustawy o rehabilitacji prowadzący „zpch” uzyskane z tytułu zwolnień podatkowych (art. 31 ust. 1 pkt 1) środki przekazuje na PFRON w wysokości 10% i ZFRON w wysokości 90%.

Art. 31 ust. 3 pkt 2 ustawy o rehabilitacji stanowi, że prowadzący „zpch” przekazuje środki uzyskane z tytułu zwolnień z wpłat do urzędu skarbowego należności z tytułu podatku od towarów i usług na PFRON pomniejszone o kwotę stanowiącą iloczyn liczby osób niepełnosprawnych zatrudnionych w „zpch” w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy oraz

trzykrotności najniższego wynagrodzenia.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy o rehabilitacji prowadzący „zpch” ma obowiązek utworzyć zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych, zwany dalej „funduszem rehabilitacji”, którego jest dysponentem (art. 33 ust. 9 ustawy o rehabilitacji).

Dochodami funduszu rehabilitacji - zgodnie z art. 33 ust. 2 ustawy o rehabilitacji - są obligatoryjnie oprócz środków uzyskanych z tytułu zwolnień podatkowych w szczególności:

- dotacje i subwencje (art. 32 pkt 6 i art. 47 ust. 7 ustawy o rehabilitacji),
- wpływy z zapisów i darowizn.

Wymienione w art. 33 ust. 2 ustawy o rehabilitacji dochody ZFRON nie stanowią katalogu zamkniętego, w związku z czym na jego zasilenie mogą być przeznaczane także środki z innych źródeł (np. wpływy z oprocentowania rachunku bankowego ZFRON, środki uzyskiwane w związku z udostępnianiem bazy rehabilitacyjnej czy socjalnej „zpch” oraz środki uzyskiwane ze sprzedaży maszyn i innych urządzeń zakupionych ze środków ZFRON).

Zasady wypłacania subwencji reguluje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 20 lipca 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad wypłacania subwencji ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych prowadzącym zakłady pracy chronionej w związku z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych²².

Pracodawca zobowiązany jest do prowadzenia ewidencji dochodów i wydatków ZFRON oraz rachunku bankowego dla wyodrębnionych środków ZFRON w wysokości 10% z przeznaczeniem na pomoc indywidualną dla niepełnosprawnych pracowników. (art. 33 ust. 3 ustawy o rehabilitacji). Niespełnienie tych warunków oraz nie utworzenie ZFRON skutkuje wydaniem decyzji o utracie statusu „zpch” (art. 30 ust. 3 ustawy o rehabilitacji).

Art. 33 ust. 4 ustawy o rehabilitacji określa ogólne cele na które mogą być przeznaczane środki ZFRON i stanowi, że są nimi finansowanie rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej oraz ubezpieczenie osób niepełnosprawnych, zgodnie z zakładowym regulaminem wykorzystania tych środków.

Od 1 stycznia 1999 r. rodzaje wydatków, szczegółowe zasady wykorzystania środków ZFRON, tryb ustalania zakładowego regulaminu wykorzystania tych środków oraz wysokość i zasady udzielania pomocy niepracującym osobom niepełnosprawnym byłym pracownikom zakładu pracy chronionej - na podstawie art. 33 ust. 11 ustawy o rehabilitacji - określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 31 grudnia 1998 r. w sprawie

²¹ t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 84

²² Dz.U. Nr 98, poz. 623

zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych²³, zwanego dalej „rozporządzeniem MPiPS”.

W § 5 ww. rozporządzenia stwierdza się m.in., że pracodawca prowadzący zakład ustala zakładowy regulamin wykorzystania funduszu rehabilitacji, zwany dalej „regulaminem”, w uzgodnieniu ze służbą rehabilitacyjno-medyczną oraz z działającymi w zakładzie związkami zawodowymi lub - w przypadku ich braku - przedstawicielami wybranymi przez pracowników będących osobami niepełnosprawnymi, a uzgodnień tych dokonuje się w terminie, nie dłuższym niż 30 dni od dnia przedłożenia przez pracodawcę regulaminu do uzgodnienia. W przypadku braku uzgodnienia regulamin ustala sam pracodawca i podaje go do wiadomości pracowników zakładu przez jego ogłoszenie w miejscu ogólnie dostępnym.

W § 2 ww. rozporządzenia określono rodzaje wydatków na które są przeznaczane środki ZFRON. Należą do nich:

- 1) poradnictwo zawodowe,
- 2) szkolenie zawodowe oraz doksztalcanie, w tym również w szkołach średnich i wyższych,
- 3) przygotowanie, a także odtworzenie utraconych albo zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy, a w szczególności na:
 - a) zakup, modernizację oraz dostosowanie maszyn i urządzeń do indywidualnych potrzeb wynikających z psychofizycznych możliwości osób niepełnosprawnych,
 - b) roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego dotyczące obiektów budowlanych zakładu, związane z poprawą warunków pracy i rehabilitacji - realizowane zgodnie z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz wymaganiami ergonomii,
 - c) wyposażenie i dostosowanie pomieszczeń zakładu stosownie do potrzeb osób niepełnosprawnych,
 - d) sfinansowanie części kosztów wprowadzania nowoczesnych technologii i prototypowych wzorów oraz programów organizacyjnych proporcjonalnie do liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy,
- 4) podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną oraz poradnictwo i usługi rehabilitacyjne, w tym koszty tworzenia, modernizacji, remontu i utrzymania, a także odtworzenia utraconej albo zniszczonej na skutek zdarzeń losowych bazy rehabilitacyjnej (w szczególności przychodni, gabinetów fizjoterapii), socjalnej (w szczególności internatów, hoteli, stołówek) i wypoczynkowej,

²³ patrz przypis 7

- 5) dodatkowe wynagrodzenia pracowników za znajomość i posługiwanie się językiem migowym oraz wynagrodzenia lektorów dla pracowników niewidomych zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych,
- 6) wynagrodzenia za dodatkowy urlop wypoczynkowy,
- 7) wynagrodzenia za czas zwolnień od pracy osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, skierowanych:
 - a) na turnus zorganizowany w celu rehabilitacji,
 - b) w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających,
 - c) w celu uzyskania zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny lub jego naprawy,
- 8) składki na ubezpieczenie osób niepełnosprawnych w części należnej od pracodawcy,
- 9) koszty dowożenia lub dojazdów do pracy i z pracy osób niepełnosprawnych mających trudności w korzystaniu z publicznych środków transportu, w tym koszty zakupu samochodów do przewozu osób niepełnosprawnych i wykorzystywanych do tego celu,
- 10) koszty organizacji turnusów rehabilitacyjnych i usprawniających,
- 11) koszty działalności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej,
- 12) pomoc indywidualna na:
 - a) odpłatność za dojazd, pobyt i leczenie w szpitalach, sanatoriach, placówkach rehabilitacyjno-szkoleniowych, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych,
 - b) leki i materiały diagnostyczno-medyczne niezbędne do stosowania stale lub okresowo przez osoby niepełnosprawne,
 - c) zakup i naprawę indywidualnego sprzętu rehabilitacyjnego i przedmiotów ortopedycznych oraz środków pomocniczych, urządzeń i narzędzi technicznych oraz środków transportu niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
 - d) adaptację i wyposażenie mieszkań, budynków mieszkalnych oraz obiektów zamieszkałych lub przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
 - e) usprawnianie fizyczne,
 - f) odpłatność za dojazd i pobyt na turnusach rehabilitacyjnych, usprawniających, wczasach lub wypoczynku zorganizowanym w innych formach,
 - g) kolonie, obozy oraz turnusy rehabilitacyjne dla niepełnosprawnych dzieci pracowników, a także dla dzieci osób, o których mowa w § 3 pkt 1 i 3 rozporządzenia,

- h) opiekę pielęgnacyjną w domu nad osobą niepełnosprawną w okresie przewlekłej choroby uniemożliwiającej poruszanie się, w tym opiekę socjalno-bytową,
 - i) utrzymanie przez osoby niewidome psa przewodnika,
 - j) zakup wydawnictw i pomocy dydaktycznych stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
 - k) opłacanie przewodników towarzyszących osobom niewidomym zaliczonym do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności oraz osobom z niepełnosprawnością narządu ruchu zaliczonym do znacznego stopnia niepełnosprawności,
 - l) opłacanie tłumacza języka migowego,
 - ł) przewóz osoby niepełnosprawnej na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne,
 - m) całkowity lub częściowy zwrot ubezpieczeń komunikacyjnych oraz ryczałtów samochodowych za używany własny pojazd mechaniczny dla osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dla osób o lekkim stopniu niepełnosprawności z powodu uszkodzeń narządu ruchu,
 - n) odpłatność za szkolenie lub doksztalcanie, w tym również w szkołach średnich i wyższych,
 - o) opłacanie składki na indywidualne ubezpieczenie osób niepełnosprawnych.
- 13) wspólne zadania pracodawców prowadzących „zpch” z zakresu rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej osób niepełnosprawnych, na których realizację pracodawcy mogą przeznaczyć do 10% środków funduszu rehabilitacji w szczególności na:
- a) tworzenie i modernizację infrastruktury rehabilitacyjno-socjalnej,
 - b) przedsięwzięcia inwestycyjne,
 - c) badania i analizy rynku pracy osób niepełnosprawnych.

Pomoc indywidualną, o której mowa w § 2 pkt 12 rozporządzenia MPiPS przyznaje się na wnioszek osób niepełnosprawnych:

- zatrudnionych w tym zakładzie w ramach stosunku pracy lub umowy o pracę, w tym przebywających na urloпах bezpłatnych oraz wychowawczych,
- będących uczniami odbywającymi praktyczną naukę zawodu w tym zakładzie,
- nie pracujących byłych pracowników tego zakładu.

Pomoc ta może być udzielona jako bezzwrotna lub jako nie oprocentowana pożyczka, która może być częściowo lub całkowicie umorzona w przypadku wykorzystania jej zgodnie z przeznaczeniem.

2. Legalność działalności zakładów pracy chronionej

Prowadzący „zpch” winien posiadać postanowienia PIP stwierdzające, że użytkowane przez niego pomieszczenia odpowiadają wymogom, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji. Okoliczności te stwierdza PIP na wniosek pracodawcy (art. 28 ust. 2). Badania kontrolne wykazały, że 5 zakładów nie spełniało określonych wymogów:

„Weinhaus Jakob Gerhardt – Polonia” Spółka z o.o. z siedzibą w Gdańsku – uzyskała status zakładu pracy chronionej od listopada 1998 r. na okres trzech lat. Zakład posiadał postanowienie Okręgowego Inspektora Pracy w Gdańsku z dnia 12 grudnia 1998 r. stwierdzające, że obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy w Gdańsku przy ul. M. Reja nr 3 odpowiadają wymogom określonym w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji.

W lipcu 2000 r. w skład Spółki wchodziło 9 biur okręgowych (Gdańsk, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań, Warszawa, Wrocław, Opole i Rzeszów). W maju 2002 r. w skład Spółki wchodziło 5 biur okręgowych (Gdańsk, Kraków, Poznań, Warszawa, Wrocław). Wojewoda Pomorski decyzją z dnia 5.11.2001 r. przedłużył Spółce status do 2004 r. Okręgowy Inspektor Pracy w Gdańsku wydał postanowienie z października 2001 r. dot. tylko obiektów i pomieszczeń użytkowanych przez Spółkę w Gdańsku. Spółka przekazywała wprawdzie Wojewodzie Pomorskiemu półroczne informacje dotyczące spełniania warunków i realizacji obowiązków, informacje te nie zawierały jednak danych o użytkowaniu również innych pomieszczeń, co stanowiło naruszenie postanowień art. 30 ust. 4 pkt 1 ustawy o rehabilitacji. Inspektor ds. bhp Spółki wyjaśnił, że biura okręgowe nie zostały zgłoszone do inspektoratów pracy, gdyż osoby niepełnosprawne – przedstawiciele handlowi podlegający biurom okręgowym nie mają stanowisk pracy w pomieszczeniach biur, ich praca polega na obsłudze terenu danego okręgu. Wyjaśnienia inspektora ds. bhp były sprzeczne z zapisami Regulaminu Spółki, w którym stwierdzono: „Kierownicy Okręgów są zobowiązani do obecności w Biurze Okręgowym od poniedziałku do piątku w godz. 9.00 -11.00. Pozostali pracownicy Ekipy Handlowej winni być obecni w Biurze Okręgowym lub w przypadku pracowników zatrudnionych poza siedzibą Biura Okręgowego pod wskazanym adresem, numerem telefonu przynajmniej przez 1 wybraną godzinę dziennie w czasie 9.00-11.00 lub 14.00-16.00”.

Przedsiębiorstwo Indywidualne – Ochrona Mienia „Pewność” – zakład w Dębicy decyzją Nr D/016/2000 z dnia 25.12.2000 r. Wojewody Podkarpackiego przyznano status zakładu pracy chronionej od dnia 1 stycznia 2001 r. na okres trzech lat, tj. do 31 grudnia 2003 r. Decyzja ta została wydana m.in. na podstawie postanowienia Państwowej Inspekcji Pracy – Okręgowego Inspektora Pracy w Rzeszowie z dnia 4 grudnia 2000 r. stwierdzającego, że obiekty i pomieszczenia użytkowane przez „zpch” w Dębicy odpowiadają wymogom określonym w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji. Na dzień 31 marca 2002 r. zakład zatrudniał 142

pracowników niepełnosprawnych w następujących miejscowościach: Dębicy – 34, Paszczynie – 3, Ropczy – 4, Kolbuszowej – 2, Mielcu – 27, Lublinie – 70 oraz w Kraśniku Lubelskim – 2 i nie posiadał stosownych postanowień PIP dotyczących obiektów i pomieszczeń znajdujących się poza siedzibą „zpch” w Dębicy.

Zakład Ochrony Mienia „Warta” w Łęborku dysponował decyzją nr 249/wz z dnia 10 października 1991 r. Pełnomocnika do Spraw Osób Niepełnosprawnych stwierdzającą spełnianie przez „zpch” z siedzibą w Łęborku przy ul. Łokietka 5 warunków określonych w art. 19 ust. 1 pkt 1 i pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 1991 r.²⁴ Pomimo zmiany siedziby jak również obiektów i pomieszczeń objętych ochroną, w których pracowały osoby niepełnosprawne, „zpch” nie występował do PIP o stwierdzenie spełnienia warunków niezbędnych do posiadania statusu zakładu pracy chronionej. Właściciel w oświadczeniach z 2000 i 2001 roku do Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych, a następnie do Wojewody Pomorskiego powoływał się na postanowienie PIP z dnia 10.10.1991 r., które wydane zostało przed nastąpieniem zmian. Powyższych okoliczności nie wykazywano również w przedkładanych Wojewodzie Pomorskiemu informacjach, pomimo obowiązku wynikającego z art. 30 ust. 4 ustawy o rehabilitacji.

Mikrotech – S. A. z siedzibą w Krośnie uzyskała status „zpch” w 1997 r. Z rejestru, którego zgodność potwierdzono 12.04.2002 r. wynika, iż Spółka posiada oddziały w: Radomiu, Kielcach, Gliwicach, Tarnobrzegu, Nowym Sączu, Krakowie, Rzeszowie, Bielsku-Białej i Tarnowie. Zarząd Spółki złożył w październiku 2001 r. wniosek o wykreślenie z rejestru handlowego oddziałów w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnobrzegu i Tarnowie. Odpowiednimi postanowieniami Wojewody Podkarpackiego zlikwidowano oddziały w Tarnowie i Krakowie, a w stosunku do oddziałów w Tarnobrzegu i Nowym Sączu zawieszono postępowanie administracyjne do czasu wydania postanowienia przez Sąd Rejestrowy w Rzeszowie. Spółka nie posiadała prawomocnych postanowień PIP dotyczących obiektów i pomieszczeń oddziałów.

Spółka Ferax w Zduńskiej Woli korzystając z uprawnień „zpch” nie dopełniła obowiązku zgłaszania Pełnomocnikowi do Spraw Osób Niepełnosprawnych, a następnie Wojewodzie Łódzkiemu, wszystkich zmian dotyczących spełniania warunków określonych w art. 28 ust. 1 pkt. 1 – 3 ustawy o rehabilitacji.

Status zakładu pracy chronionej uzyskał w 1993 r. Zakład Usługowo Handlowy FERAX, który został przejęty przez utworzoną 22 września 1995 r. Spółkę cywilną FERAX, a ta w sierpniu 2001 r. uległa przekształceniu w spółkę jawną. Ostatnie sprawdzenie przez PIP, że obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych, dokonane zostało w styczniu 1994 r. Dotyczyło ono obiektów o powierzchni ca 400 m² wdzierżawionych od Zakładów Przemysłu Wełnianego „Wolana” w upadłości przez ZUH FERAX na potrzeby

²⁴ ustawa z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnianiu i rehabilitacji osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 1997 r. Nr 46, poz. 201 ze zm.)

szwalni, przy zatrudnieniu wynoszącym wówczas 86 osób. Mimo dynamicznego rozwoju firmy, przejawiającego się we wzroście zatrudnienia do 684 osób na koniec marca 2002 r., posiadaniu 25 działek gruntów o łącznej powierzchni 130.932 m² i obiektów o łącznej powierzchni użytkowej 23.255 m², zmianie rodzaju działalności głównie na produkcję wyrobów pończosznich, Spółka nie podejmowała działań, aby PIP wydała postanowienia o spełnianiu wymogów określonych przepisami art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji. O zaistniałych zmianach Spółka nie informowała Pełnomocnika do Spraw Osób Niepełnosprawnych ani Wojewody Łódzkiego, mimo otrzymania stosownych pouczeń w decyzjach tych organów. Spółka dopełniła jedynie obowiązku powiadomienia ww. organów o zmianie adresu, składu wspólników i formy prawnej prowadzonej działalności.

Wszystkie kontrolowane „zpch” spełniały wymóg 40% zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

3. Dochody ZFRON

Dochody ZFRON stanowi 90% środków uzyskanych z tytułu zwolnień z podatków, w tym zwolnień z wpłat do urzędu skarbowego zaliczek z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz dotacje i subwencje, wpływy z zapisów i darowizn, a także inne.

Kontrolowane jednostki w latach 2000–2002 (I kwartał) uzyskały dochody ZFRON w łącznej kwocie 131.543.577 zł. Struktura tych dochodów była następująca:

w zł

Dochody ZFRON	Lata 2000-2002 ogółem	Struktura dochodów w %
1. Środki, o których mowa w art. 31 ust. 3 pkt. 1 lit. b, w tym z tytułu zwolnień z:	122.932.425	93,5%
- podatku od nieruchomości	33.993.407	25,9%
- odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych	88.118.775	67,0%
- podatku od środków transportu	820.243	0,6%
2. dotacje i subwencje	339.701	0,3%
3. inne*	8.271.451	6,2%
RAZEM	131.543.577	100,0%

*w zestawieniu uwzględniono dochody uzyskane z zaliczenia odsetek od środków na rachunku bankowym ZFRON oraz zbytych środków trwałych zakupionych uprzednio ze środków ZFRON.

W czterech kontrolowanych jednostkach stwierdzono niewywiązywanie się z obowiązku przekazywania 90% środków uzyskanych z tytułu zwolnień podatkowych na ZFRON.

Działanie takie było w ocenie Najwyższej Izby Kontroli nielegalne bowiem obowiązek ten, wynikał z art. 31 ust. 3 pkt 1 lit. b ustawy o rehabilitacji.

W Con Graph Spółce z o.o. w Wesolej stan ZFRON w wyniku uzyskiwanych zwolnień podatkowych wyniósł na koniec: 2000 r. – 4.918.878 zł, 2001 r. – 5.050.227 zł, I-ego kwartału 2002 r. – 5.081.633 zł. W okresie 2000 – 2002 (I kwartał) zmniejszono zatrudnienie ogółem z 142 do 96 osób, w tym niepełnosprawnych z 68 do 41 osób.

Spółka środki finansowe uzyskane ze zwolnień podatkowych, które winny być przekazane na ZFRON, wykorzystywała do prowadzenia bieżącej działalności gospodarczej, w tym m.in. na zwiększenie udziałów w innych podmiotach prawnych.

Ustalono, że Spółka nie posiadała zgromadzonych środków odpowiadających wartości funduszu. Stan środków na rachunku bankowym oraz w kasie Spółki wyniósł na koniec 2000 r. – 817,3 tys. zł, co stanowiło 16,6% wartości funduszu, a na koniec 2001 r. 365,7 tys. zł, tj. 7,2% jego wartości.

Podobne zjawisko wystąpiło również w:

Emax S.A. w Poznaniu środki pieniężne na koniec 2000 r. w kwocie 2.692 tys. zł stanowiły 32,3% wartości funduszu, na koniec 2001 r. 93,3%, a na dzień 31 marca 2002 r. tylko 11% wartości ZFRON.

GTX Hanex Plastic Sp. z o.o. w Poznaniu na koniec 2000 r. stan środków pieniężnych wynosił 828 tys. zł, tj. 10% wykazanej wielkości ZFRON, a na koniec 2001 r. zgromadzone środki pieniężne w kwocie 601 tys. zł pokrywały tylko w 7% wartość funduszu.

L.G. Electronics Mława Spółka z o.o. dochody ZFRON z tytułu zwolnień spółki z odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych, z podatku od nieruchomości oraz zwrotu pożyczek udzielonych niepełnosprawnym wyniosły w 2000 r. – 1.567.220 zł, w 2001 r. do dnia 28 lutego, tj. zakończenia działalności jako zakład pracy chronionej – 142.064 zł. Wielkość ZFRON wyniosła na dzień 1 stycznia 2000 r. – 6.870.780 zł, natomiast na dzień 28.02.2001 r. - 910.485 zł. Środki te, zgodnie z art. 33 ust. 7 ustawy o rehabilitacji, zostały przekazane na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w dniu 15 marca 2001 r.

Pracodawca prowadzący „zpch” obowiązany jest do prowadzenia rachunku bankowego dla wyodrębnionych środków z ZFRON w wysokości 10% z przeznaczeniem na pomoc indywidualną dla niepełnosprawnych pracowników.

Negatywnie oceniono fakt, iż w 4 „zpch” nie prowadzono rachunku bankowego, a w 6 nie wpłacano należnych 10% środków ZFRON na pomoc indywidualną. Np.:

Domik Spółka z o.o. w Bydgoszczy nie przekazywała 10% uzyskanych ze zwolnień podatkowych środków na pomoc indywidualną. Środki wykorzystywane były na prowadzenie bieżącej działalności „zpch”.

W Ekaplast Spółka z o.o. w Klaudynie na wyodrębniony rachunek bankowy wpłacano w 2000 r. - 26,2%, 2001 r. - 25,9% i w I kwartale 2002 r. 26,8% należnych środków.

Metalex Spółka z o.o. w Nowej Soli nie przekazała na wyodrębniony rachunek bankowy wszystkich należnych środków na pomoc indywidualną dla niepełnosprawnych pracowników w wysokości 10 % naliczonych środków ZFRON. W okresie objętym kontrolą z należnej na ten cel kwoty 166.354 zł odprowadzono 56.236,65 zł, tj. 34%, przy czym od lutego 2001 r. zaprzestano całkowicie realizacji tego obowiązku. Należy podkreślić, że w badanym okresie na pomoc indywidualną dla pracowników niepełnosprawnych wydatkowano zaledwie 1.300 zł, tj. 0,78% kwoty, jaką można było przeznaczyć na tę pomoc, realizując tylko 2 wnioski pracowników niepełnosprawnych. Przyczyną stwierdzonych nieprawidłowości była trudna sytuacja finansowa Spółki, potwierdzona okresowym brakiem środków na finansowanie bieżącej działalności oraz uzyskaniem straty bilansowej na działalności za 2001 r., jednak stan ten nie upoważniał dysponenta środków funduszu do ich wydatkowania niezgodnie z przeznaczeniem.

Uzyskane odsetki od środków zgromadzonych na pomoc indywidualną księgowano jako przychody finansowe. Np.:

FPHU „MOKATE” w Ustroniu uzyskała odsetki od środków zgromadzonych na ZFRON w wysokości 636.428 zł w 2000 r. i 606.422 zł w 2001 r. Kwoty te zaewidencjonowano jako przychody finansowe jednostki.

Pozytywnym przykładem rzetelnego gromadzenia dochodów ZFRON jest Międzywojewódzka Spółdzielnia Handlowa Inwalidów w Kielcach.

W latach 2000-2002 (I kwartał) w MUSI na dochody ZFRON zaksięgowana została kwota 2.093.068,74 zł stanowiąca 90% należnych zwolnień z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku od nieruchomości. Naliczeń tych dochodów dokonywano bieżąco i w kwotach odpowiadających wysokości ww. zobowiązań podatkowych. Ponadto uzyskano w tym okresie dochody ZFRON w kwocie 107.421,85 zł z tytułu: sprzedaży usług świadczonych przez Zakładową Przychodnię Lekarsko-Rehabilitacyjną, częściowego dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz częściowej odpłatności wnoszonej przez osoby niepełnosprawne za wczasy, wycieczki, obozy itp. Znaczną część uzyskanych dochodów (26,4% w 2000 r., 43,5% w 2001 r. i 17,4% w I kw. 2000 r.) przeznaczano na udzielanie indywidualnej pomocy niepełnosprawnym pracownikom, głównie na finansowanie zakupu leków, sprzętu rehabilitacyjnego i urządzeń ułatwiających wykonywanie czynności życiowych oraz na pokrywanie kosztów turnusów rehabilitacyjnych i

zorganizowanego wypoczynku. Ogółem w latach 2000-2002 (I kw.) na pomoc indywidualną wydatkowano 808.757 zł, tj. 45,6% wszystkich wydatków ZFRON.

Środki uzyskane ze sprzedaży środków trwałych zakupionych uprzednio ze środków ZFRON księgowano jako przychody „zpch”.

W Przedsiębiorstwie OPAL Sp. z o.o. w Katowicach kontrola wykazała, że Przedsiębiorstwo sprzedało, uprzednio zakupione w latach 1996 i 2000 ze środków ZFRON: w 2000 r. 7 samochodów marki „Lublin” za kwotę 63 tys. zł, a w 2001 r. samochód osobowy za kwotę 56 tys. zł.

W Firmie Usługowej Błysk Sp. z o.o. w Rzeszowie ustalono, że dokonując w grudniu 2001 r. zakupu samochodu marki „Ford”, sfinansowanego środkami ZFRON, Spółka dokonała jednoczesnej odsprzedaży starego samochodu marki „Polonez”, którego źródłem finansowania były także środki funduszu. Kwota 6.650 zł, odzyskana przez Spółkę w wyniku dokonanej kompensaty zwiększyła wysokość środków bieżących.

Podobnie FPHU „MOKATE” w Ustroniu kwotę 39 tys. zł uzyskaną ze sprzedaży środków trwałych zakupionych z ZFRON nie zaewidencjonowała jako dochodów funduszu lecz jako pozostałe przychody operacyjne.

Brak precyzyjnych uregulowań prawnych powodował, że korzystano ze zwolnień z podatku od nieruchomości także w odniesieniu do nieruchomości niewykorzystywanych przez „zpch” i wydzierżawionych innym podmiotom. Przykładowo:

Spółka „Ferax” w Zduńskiej Woli w latach 2000 – 2002 (I kwartał) korzystała ze zwolnień z podatku od nieruchomości, które wyniosły 109.353,9 zł w 2000 r., 261.013,5 zł w 2001 r. oraz wg wstępnych wyliczeń 274.600 zł w 2002 r. Środki pochodzące ze zwolnień z podatku od nieruchomości przeznaczone były w 90% na zwiększenie ZFRON. Z tego tytułu w 2001 r. Spółka zwiększyła ZFRON o 141,8 tys. zł i w I kwartale 2002 r. o 37,3 tys. zł, poprzez zwolnienie z podatku nieruchomości położonych w Zduńskiej Woli przy ul. Ceramicznej 8 i 16, wniesionych do Spółki w dniu 29 grudnia 2000 r. przez współwłaściciela Feraxu. Nieruchomości te nie były wykorzystywane do prowadzenia działalności przez Spółkę, a od 30 stycznia 2001 r. zostały wydzierżawione na rzecz 3 innych podmiotów, w tym w głównej części Wytwórni Materiałów Budowlanych „MABUDO”, należącej do współwłaściciela Feraxu, który wniósł ww. nieruchomości do Spółki jako aport. Spółka posiadała w Zduńskiej Woli 20 działek o łącznej powierzchni ponad 128.032 m². Kontrola wykazała, że osoby niepełnosprawne były zatrudniane w obiektach zlokalizowanych na 9 nieruchomościach o powierzchni 14.771 m².

Weinhaus Jakob Gerhardt – Polonia Spółka z o.o. z siedzibą w Gdańsku posiadała 15 nieruchomości, w tym 7 w Gdańsku, 2 w Malborku, 2 w Tczewie, po 1 w Grudziądzu, Kwidzynie, Redzie i Sztumie, od których nie był odprowadzany podatek od nieruchomości. Spośród 15, Spółka użytkowała 2 nieruchomości w Gdańsku, pozostałe były wynajmowane innym podmiotom. Na nieruchomości, poza obiektami użytkowymi w Gdańsku przy ul. M. Reja 3, nie posiadała postanowień PIP o spełnieniu wymogów określonych w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji. Uzyskane dochody ZFRON z tytułu podatku od nieruchomości stanowiły kwoty: 476,6 tys. zł w 2000 r., 537,5 tys. zł w 2001 r. i 176,3 tys. zł w I kwartale 2002 r. Prezes Spółki wyjaśniał m.in., że wszystkie nieruchomości mają ścisły związek z osiąganymi przychodami i są obsługiwane przez pracowników Spółki bowiem wynajem powierzchni stanowi podstawową działalność Spółki.

Amortyzacja od środków trwałych zakupionych ze środków ZFRON stanowiła znaczące kwoty, które obciążając koszty pracodawców pomniejszały podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym. Przykładowo:

STYROPEX Sp. z o.o. w Olsztynie - amortyzacja od środków trwałych nabytych za środki ZFRON wynosiła 216,4 tys. zł za 2000 r., 153,1 tys. zł za 2001 r. i 58,8 tys. zł za I kwartał 2002 r.

Przedsiębiorstwo Wielobranżowe KARABELA Sp. z o.o. w Tarnobrzegu - amortyzacja od środków trwałych nabytych za środki ZFRON wynosiła 33,9 tys. zł za 2000 r., 37,9 tys. zł za 2001 r.

Impel Security Polska Sp. z o.o. we Wrocławiu - amortyzacja od środków trwałych nabytych za środki ZFRON wynosiła 802,3 tys. zł za 2000 r., 752,5 tys. zł za 2001 r.

Międzywojewódzka Usługowa Spółdzielnia Inwalidów w Zielonej Górze - amortyzacja od środków trwałych nabytych za środki ZFRON wynosiła 130,1 tys. zł za 2000 r., 127,4 tys. zł za 2001 r. i 34,7 tys. zł za I kwartał 2002 r.

FPHU „MOKATE” w Ustroniu - amortyzacja od środków trwałych nabytych za środki ZFRON wynosiła 2.385 tys. zł za 2000 r., 1.100,5 tys. zł za 2001 r.

4. Wydatki ZFRON

Ustawa o rehabilitacji w art. 33 ust. 4 wskazuje ogólne cele, na które mogą być przeznaczane środki ZFRON. Są nimi rehabilitacja (zawodowa, społeczna i lecznicza) oraz ubezpieczenie osób niepełnosprawnych.

Określony w rozporządzeniu MPiPS z dnia 31 grudnia 1998 r.²⁵ katalog wydatków przedstawia rodzaje wydatków, szczegółowe zasady wykorzystania środków ZFRON, tryb ustalania zakładowego regulaminu wykorzystania tych środków oraz wysokość i zasady udzielania pomocy nie pracującym osobom niepełnosprawnym, byłym pracownikom „zpch”. Wyniki przeprowadzonych kontroli w 83 „zpch” pozwoliły ustalić, że w latach 2000 – 2002 (I kwartał) wydatki z ZFRON zamknęły się kwotą 144.771.402 zł, stanowiąc 109% uzyskanych w tym okresie dochodów. Wielkość i strukturę tych wydatków ilustruje poniższe zestawienie:

Wydatek		w zł	
		lata 2000 – 2002 (I kwartał)	
Rodzaj wydatku	podstawa prawna z § 2	OGÓŁEM	%
Przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy, z tego na:	pkt 3	67.967.347	46,95
Podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną oraz poradnictwo i usługi rehabilitacyjne	pkt 4	27.563.094	19,04
Pomoc indywidualną	pkt 12	26.120.537	18,04
Inne		23.120.424	15,97
OGÓŁEM		144.771.402	100,00

Z zestawienia wynika, że dominującą pozycję zajmowały wydatki na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy - stanowiące 46,95% poniesionych wydatków ogółem. Drugimi pod względem wielkości były wydatki na podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną oraz poradnictwo i usługi rehabilitacyjne w wysokości 19,04% wydatków ogółem. Wydatki na indywidualną pomoc stanowiły 18,04% wydatków ogółem. Pozostałą kwotą 23.120,4 tys. zł, stanowiącą blisko 16% ogólnych wydatków sfinansowano inne cele wynikające z rozporządzenia MPiPS.

Przeprowadzone kontrole wykazały, iż znaczącą część „zpch” przeznaczała środki zgromadzone na ZFRON na zakup głównie maszyn i urządzeń, zwiększając tym samym majątek trwały sfinansowany środkami publicznymi, pochodzącymi ze zwolnień z odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych i z podatku od nieruchomości. W skrajnych przypadkach na zakup maszyn i urządzeń wydatkowano w badanym okresie 94,2% środków zgromadzonych na ZFRON. W 30 kontrolowanych jednostkach (35,7%) odnotowano wydatki inwestycyjne wyższe od średnich. Przykładowo:

W Spółce z o.o. Domik w Bydgoszczy najwyższy udział w zrealizowanych wydatkach

²⁵ patrz przypis 7

funduszu stanowił zakup maszyn i urządzeń, który wynosił 628.276 zł w 2000 r. oraz 145.667 zł w 2001 r., tj. odpowiednio 96,5% i 87,8% ogółu środków wydatkowanych z ZFRON.

W PPH ROSAND w Olsztynie w latach 2000 – 2002 (I kwartał) łączne wydatki ZFRON na cele określone w § 2 rozporządzenia MPiPS wyniosły 383.538 zł. W strukturze tych wydatków, aż 91,1% (349.273 zł) stanowiło dofinansowanie zakupu nowych maszyn i urządzeń, przeznaczonych głównie na wyposażenie uruchomionego w 2000 r., w ramach działalności Spółki Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej INVICTA w Gdańsku. Na ten cel wydatkowano łącznie 281.765 zł, tj. ponad 80% wydatków poniesionych z ZFRON na podstawie § 2 pkt 3 lit. a rozporządzenia MPiPS. Należy przy tym odnotować, że poniesione wydatki nie przyczyniły się do wzrostu zatrudnienia w Spółce osób niepełnosprawnych. Wprawdzie w 2000 r. zatrudniono 8 nowych pracowników niepełnosprawnych, jednak stan zatrudnienia w tej grupie na koniec 2001 r. zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 15 osób, tj. o prawie 43% ogółu zatrudnionych niepełnosprawnych.

W Przedsiębiorstwie Wielobranżowym Metalex w Nowej Soli na zakup, modernizację oraz dostosowanie maszyn i urządzeń do indywidualnych potrzeb wynikających z psychofizycznych możliwości osób niepełnosprawnych, w okresie objętym kontrolą, wydatkowano 846.540 zł, tj. 93% środków, mimo że w regulaminie ZFRON określającym zasady gospodarowania funduszem nie przewidziano wydatków na ten cel, chociaż § 2 ust. 3 lit. a rozporządzenia MPiPS wyraźnie ten cel wskazuje.

W 21 jednostkach uzyskane w kolejnych latach środki były kumulowane na ZFRON, przewyższając w niektórych przypadkach kilkakrotnie ponoszone wydatki. W ocenie NIK, takie postępowanie pracodawców prowadziło do zaniechania, bądź ograniczenia finansowania bieżących potrzeb zatrudnionych osób niepełnosprawnych, przy jednoczesnym pomnażaniu majątku pracodawców prowadzących „zpch”.

W AIG Credit S.A. we Wrocławiu przeprowadzone badania zjawiska kumulacji środków, poprzez zestawienie dochodów ZFRON i wydatków z ZFRON wykazały, że wydatkowanie środków ZFRON w latach 2000, 2001 oraz w I kwartale 2002 r. było niewspółmierne do uzyskanych dochodów. Wydatki przewyższały dochody ZFRON i były pokrywane z dochodów zgromadzonych w latach wcześniejszych. Pokrycie wydatków z ZFRON ze środków uzyskanych w latach poprzednich procentowo kształtowało się w sposób następujący: w 2000 r. – 81,5%, w 2001 r. – 82,6% i w I kwartale 2002 r. – 73,6%.

Spółka Ferax w Zduńskiej Woli z przychodów z tytułu zwolnień podatkowych w kwocie 1.811 tys. zł wydatkowała ogółem 969,5 tys. zł (20,4%). Różnica w wysokości 1.441,5 tys. zł wraz ze zgromadzonymi na 1 stycznia 2000 r. środkami wynoszącymi 2.260,5 tys. zł

spowodowała skumulowanie środków do wysokości 3.702 tys. zł. Celem tej kumulacji - wg wyjaśnień dyrektora Spółki - były potrzeby przyszłych inwestycji.

Podobnie, na dzień 31 marca 2002 r., pozostawiono z dochodów pozyskanych w kontrolowanym okresie w:

- <i>PACK DRUK S.A. w Toruniu</i>	- 1.652.644 zł (72,57% dochodów),
- <i>WEINHAUS Gdańsk</i>	- 261.251 zł (90,69%),
- <i>PTL S.A. Gdańsk</i>	- 873.356 zł (84,21%),
- <i>MUSI Kraków</i>	- 4.258.094 zł (67,65%),
- <i>SCO-PAK Chełm</i>	- 814.535 zł (95,86%),

Pomimo ponoszenia wydatków na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy w „zpch” nastąpił spadek zatrudnienia zarówno ogółem, jak i osób niepełnosprawnych.

W 8 z 33 „zpch”, w których zmniejszono zatrudnienie, dochody na ZFRON z tytułu zwolnień podatkowych wyniosły 4.441,6 tys. zł. Na cele określone w § 2 pkt 3 rozporządzenia MPiPS nie poniesiono żadnych wydatków i zwolniono z pracy 177 osób.

W pozostałych 25 podmiotach dochody ZFRON z tytułu zwolnień podatkowych wyniosły 52.795,4 tys. zł, z których 30.838 tys. zł przeznaczono na sfinansowanie przygotowania oraz odtworzenia stanowisk pracy bez pozytywnych efektów dla niepełnosprawnych, bowiem 2.741 spośród nich zostało zwolnionych z pracy.

W tych „zpch” na 1 zwolnionego niepełnosprawnego poniesiono wydatki ze środków publicznych średnio w wysokości 11.251 zł. W poszczególnych zakładach kwota ta wahała się od 178 zł do 773.944 zł.

Z 47 „zpch”, które zwiększyły zatrudnienie osób niepełnosprawnych, w 6-ciu - przy dochodach w kwocie 6.360,9 tys. zł – nie poniesiono nakładów na cele określone w § 2 pkt 3 rozporządzenia MPiPS, ale zwiększono zatrudnienie o 163 osoby niepełnosprawne.

W pozostałych 41 „zpch” ze środków przekazanych na ZFRON z tytułu zwolnień podatkowych w kwocie 59.334,1 tys. zł na realizację celów określonych w § 2 pkt 3 tego rozporządzenia wydano 37.129,3 tys. zł (62,6%). Powyższe wydatki zwiększyły równocześnie majątek trwały prowadzących „zpch” oraz zatrudnienie niepełnosprawnych o 2.821 osób. W tych „zpch” na jednego nowo zatrudnionego niepełnosprawnego poniesiono wydatki ze środków publicznych średnio w wysokości 13.162 zł. W poszczególnych zakładach kwota ta wahała się od 96 zł do 316.292 zł.

„Filter- Service” S.C. w Zgierzu w 2000 r. wydatkowała z ZFRON ogółem

1.398.933 zł, tj. blisko 6,4 razy więcej niż uzyskane w tym roku dochody. Z kwoty tej 1.241.782 zł (88,8%) przeznaczono na przygotowanie stanowisk pracy. W 2001 r. dofinansowano zakup 1 maszyny kwotą 23.387 zł. Łącznie z zakupionymi ze środków ZFRON w 1999 r. 6 maszynami za kwotę 195.367 zł w latach 1999- 2001 na zakup i modernizację maszyn wydano ogółem 664.580 zł. Ponadto 795.995 zł wykorzystano na niezbędne prace projektowe, budowlane, instalacyjne i wyposażenie budynku zakupionego przez współwłaścicieli w dniu 13 października 1998 r. na cele produkcji włókien igłowych oraz przystosowanie obiektu do wymagań osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z uchwałą współwłaścicieli w nowym oddziale przewidziano zorganizowanie 20 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych. Kontrola wykazała, jednak, że na dzień 19 lutego 2002 r. zatrudnionych w nim było jedynie 7 osób niepełnosprawnych, w tym 5 portierów. Do nowego obiektu przeniesiono Dział Handlowy Zakładu, w którym pracowały 2 osoby niepełnosprawne. Efektem wydatkowanych kwot z ZFRON był wzrost zatrudnienia w okresie czerwiec 2000 r. - grudzień 2001 r. ogółem o 13,11 etatów, w tym osób niepełnosprawnych jedynie o 2,5 etatu.

W Spółce z o.o. Domik w Bydgoszczy ustalono, że w latach 2000 - 2001 i I kwartale 2002 r. zrealizowane wydatki na zakup maszyn i urządzeń wyniosły ze środków ZFRON 773,9 tys. zł. Spowodowało to przejściowe zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na koniec 2000 r. z 61 do 72 osób, a następnie zmniejszenie na dzień 31 marca 2002 r. do 60 osób.

W L.G. Electronics Mława Spółka z o.o. zastrzeżenia kontroli budził sposób wykorzystania przez Spółkę środków funduszu rehabilitacji, które zgodnie z art. 33 ust. 4 ustawy powinny być przeznaczone na finansowanie rehabilitacji zawodowej społecznej i leczniczej osób niepełnosprawnych. Kontrola wykazała, bowiem, że 85% wszystkich wydatkowanych środków ZFRON (7.238.655,83 zł) spółka przeznaczyła na dofinansowanie budowy hali fabrycznej (6.081.360,83 zł) oraz zakupu linii produkcyjnych (1.157.295,90 zł), a po uruchomieniu tej produkcji zrezygnowano ze statusu „zpch” i w okresie roku dokonano zwolnienia 71 osób niepełnosprawnych zatrudnionych w spółce. Z powyższych danych wynika, że na 1 osobę niepełnosprawną zwolnioną z pracy wydatkowano 352.161 zł ze środków ZFRON.

„JUMA” Sp. Jawna w Sieradzu przeważającą część środków ZFRON (81,9% w 2000 r. i 70,9% w 2001 r.), tj. łącznie 1.189.552 zł (przy wpływach na fundusz w tym okresie 932.625 zł) wykorzystwała na zakup 12 maszyn i urządzeń do tworzonej garbarni, jednego samochodu transportowego oraz 2 zestawów komputerowych. Przeciętne zatrudnienie w okresie styczeń 2000 r. - styczeń 2002 r. zmniejszyło się ogółem o 48,89 etatu (o 21%), w tym osób niepełnosprawnych o 17 etatów - pomimo poniesionych nakładów w wysokości 118.955 zł na zwolnioną 1 osobę niepełnosprawną.

W Spółdzielni „Odra” w Opolu zmniejszono stan zatrudnienia ogółem z 359 do 334 osób, w tym niepełnosprawnych z 248 do 241 osób przy poniesionych wydatkach na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy w kwocie 573 tys. zł.

W Spółdzielni MUSI w Krakowie zmniejszono w badanym okresie stan zatrudnienia ogółem z 1.816 do 1.354 osób, w tym niepełnosprawnych z 1.577 do 1.140 osób, przy poniesionych wydatkach na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy w kwocie 246,2 tys. zł.

W Firmie Handlowo–Usługowo–Produkcyjnej „Tarkowski” w Dwikożach, w badanym okresie zmniejszono zatrudnienie ze 160 do 138 osób, w tym niepełnosprawnych ze 115 do 101 osób, ponosząc jednocześnie wydatki na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy w kwocie 123,4 tys. zł.

W Przedsiębiorstwie MUSI w Zielonej Górze na przestrzeni 2000–2002 (I kwartał) zmniejszono stan zatrudnienia ogółem z 874 do 768 osób, w tym niepełnosprawnych z 692 do 674 osób ponosząc w tym okresie wydatki na przygotowanie oraz odtworzenie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych stanowisk pracy w kwocie 173,3 tys. zł.

Analizie poddano statystyczny związek wydatków na zwiększenie lub utrzymanie miejsc pracy dla niepełnosprawnych w „zpch” z rzeczywistą ich liczbą w kontrolowanych jednostkach. W tym celu wykorzystano jedną z miar związku liniowego między dwoma obserwowanymi cechami – tzw. współczynnik korelacji Pearsona²⁶,

Wartość tego współczynnika wyniosła:

- dla 33 „zpch”, w których wystąpiły zwolnienia -0,7103 (znacząca zależność ujemna),
- dla pozostałych 50 „zpch” 0,0893 (brak związku).

Oznacza to, że dla 33 „zpch”, w których wystąpiły zwolnienia, wzrost nakładów powodował znaczący spadek faktycznego zatrudnienia. W pozostałych 50 „zpch” wysokość nakładów nie miała związku z wielkością zatrudnienia.

Zależność odwrotna od oczekiwanej oraz brak związku między tymi cechami przedstawiona została na wykresach stanowiących załączniki Nr 3 i 4 do niniejszej Informacji.

²⁶ St. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, Statystyka. Elementy Teorii i zadania, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1997, str. 274-276.

Z uwagi na występujące trudności finansowe i pogarszającą się sytuację ekonomiczną dopuszczano do ograniczenia wydatków finansowanych z ZFRON, a środki z funduszu wykorzystywano niezgodnie z przeznaczeniem.

Pogarszająca się od 2000 r. sytuacja ekonomiczna Spółdzielni Inwalidów „Harnaś” w Nowym Targu sprawiła, że w okresie objętym kontrolą ograniczono wydatki ponoszone z ZFRON zaledwie do 3 spośród 13 celów wymienionych w § 2 rozporządzenia MPiPS, finansując z jego środków w wysokości 273.038,61 zł tylko indywidualną pomoc, podstawową opiekę medyczną oraz bazę rehabilitacyjno–lecniczą (Przychodnia Rehabilitacyjna w latach 2000 i 2001 oraz I kw. 2002 r. angażowała ponad połowę wszystkich wydatkowanych środków funduszu).

Kontrola wykazała, że Zarząd Spółdzielni nieprawidłowo i bezzasadnie sfinansował środkami ZFRON część kosztów transportu Spółdzielni (37%) w łącznej kwocie 88,9 tys. zł, w tym autobusu marki „Volkswagen Transporter Furgon”, przeznaczonego do przewozu pracowników, podczas gdy autobus ten służył do zaopatrywania Spółdzielni w surowce oraz dostarczania wyprodukowanych wyrobów jej kontrahentom i nie przewoził osób niepełnosprawnych. Ponadto w celu ratowania sytuacji finansowej Spółdzielni, ponoszącej w latach 2000 i 2001 r. straty w wysokości 164,9 tys. zł i 154,8 tys. zł, Zarząd Spółdzielni pokrył z ZFRON koszty ogrzewania pomieszczeń Przychodni Rehabilitacyjnej w kwocie o 19 tys. zł wyższej, od uzasadnionej wielkością jej powierzchni.

Ponoszono również wydatki nie związane z poprawą warunków pracy i rehabilitacją osób niepełnosprawnych.

Firma Handlowo-Uslugowo-Produkcyjna „Tarkowski” w Dwikozach, w badanym okresie, część środków ZFRON (40.047 zł w 2000 r. i 12.133 zł w 2001 r.) wydatkowała na modernizację pomieszczeń produkcyjnych masarni w Dwikozach. Wykonany zakres robót nie miał związku z poprawą warunków pracy i rehabilitacją pracowników niepełnosprawnych. W ocenie NIK wydatkowanie środków ZFRON na ww. cel stanowiło naruszenie przepisu § 2 pkt 3 b rozporządzenia MPiPS.

W Wojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Inwalidów w Zamościu ze środków zgromadzonych na ZFRON niezgodnie z przepisami § 2 rozporządzenia MPiPS wydatkowano 100.439 zł m.in. na: zakup w 2000 r. odzieży służbowej w kwocie 58.630 zł, koszty reklamy Spółdzielni w kwocie 5.241 zł; zakup w 2001 r. odzieży służbowej w kwocie 28.023 zł oraz poniesiono koszty amortyzacji sprzętu rehabilitacyjnego zakupionego ze środków własnych w kwocie 6.012 zł. W trakcie kontroli NIK kwotę 100.439 wyksięgowano z ewidencji wydatków ZFRON, obciążając nią koszty własne Spółdzielni.

W 2001 r. FPHU „MOKATE” w Ustroniu wniosła w formie aportu środki trwałe o wartości 32.478,3 tys. zł – nabyte w całości ze środków ZFRON – do spółki o nazwie „MOKATE S.A”, która nie posiada statusu „zpch”. W wyniku tych działań, w ciągu 2000 r. i w I kwartale 2002 r., zmniejszono w FPHU „MOKATE” zatrudnienie niepełnosprawnych o 61 osób.

Przepisy ustawy o rehabilitacji i rozporządzenia MPiPS nie regulują kwestii sposobu dysponowania składnikami majątkowymi, nabytymi ze środków ZFRON.

5. Wydatki na pomoc indywidualną

Rozporządzenie MPiPS w § 2 pkt 12 zawiera katalog rodzajów wydatków ZFRON w zakresie pomocy indywidualnej. Ustalono, że wydatki poniesione na pomoc indywidualną w 83 skontrolowanych „zpch” w latach 2000 – 2002 (I kwartał) wyniosły 26.120,5 tys. zł, tj. 19,86% uzyskanych dochodów i 18,04% ogółem wydatków ZFRON.

Nieprawidłowości w wydatkowaniu środków przeznaczonych na pomoc indywidualną dla zatrudnionych osób niepełnosprawnych wystąpiły w 9 skontrolowanych „zpch”:

„MAG-TON” Spółka z o.o. w Białymstoku, mimo postanowień § 2 pkt 12 lit. m rozporządzenia MPiPS – w myśl których ryczałt samochodowy za używanie własnego pojazdu mechanicznego wypłaca się pracownikom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz o lekkim stopniu niepełnosprawności z powodu uszkodzeń narządu ruchu – w latach 2000-2001 ryczałt w łącznej kwocie 2.546 zł wypłacała zastępcy Prezesa Zarządu Spółki, który miał orzeczony lekki stopień niepełnosprawności nie związany z uszkodzeniem narządów ruchu.

W Wojewódzkiej Usługowej Spółdzielni w Zamościu naruszając postanowienia § 2 pkt 12 cytowanego rozporządzenia do wydatków sfinansowanych z ZFRON w ramach pomocy indywidualnej, zaliczono w 2001 r. koszty imprezy turystycznej w kwocie 9.500 zł – wyjazdu do Meksyku, w którym uczestniczył Prezes Spółdzielni, nazwany „misją gospodarczą”. W trakcie kontroli NIK kwotę tę zwrócono na wyodrębniony rachunek bankowy środków przeznaczonych na udzielanie pomocy indywidualnej pracownikom niepełnosprawnych.

W „PACK-DRUK” Poligrafia Uszak & Uszak S.A. w Toruniu ze środków przeznaczonych na pomoc indywidualną sfinansowano koszty badań profilaktycznych w wysokości 1.200 zł, koszty ryczałtu dla Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w wysokości 1.500 zł oraz koszty wynajmu basenu w wysokości 2.880 zł – łącznie 5.580 zł. Według wyjaśnień Głównego Księgowego Spółki nastąpiło to przez przeoczenie.

„PROSIACZEK” Spółka z o.o. w Bydgoszczy – analiza 51 wniosków o udzielenie pomocy indywidualnej, złożonych przez pracowników Spółki wykazała, że: na 25 wnioskach (49%)

brak było opinii lekarza, a do 11 wniosków (21,6%) nie załączono dokumentów potwierdzających wydatkowanie otrzymanej pomocy indywidualnej. Ponadto 125 pracowników otrzymało pomoc indywidualną - bez złożenia wniosków – w postaci talonów wartościowych do realizacji w hipermarkecie „Geant” w Bydgoszczy.

W FPHU „MOKATE” w Ustroniu na 10% rachunku ZFRON stan początkowy na 1.01.2000 r. wynosił 4.566 tys. zł, a wraz z przychodami w 2000 r. środki finansowe zgromadzone stanowiły kwotę 4.639,2 tys. zł, z której w ciągu roku wydatkowano 451 tys. zł. Natomiast na 1.01.2001 r. stan początkowy wynosił 4.188,2 tys. zł i wraz z przychodami w 2001r. środki finansowe stanowiły kwotę 4.225,5 tys. zł, z których w ciągu roku wydatkowano 663,4 tys. zł.

Uzyskane odsetki bankowe od środków zgromadzonych na rachunku ZFRON w wysokości 636,4 tys. zł w 2000 r. i 606,4 tys. zł w 2001 r. zaewidencjonowano jako przychody finansowe Firmy.

W latach 2000-2002 I kwartał z bezzwrotnej pomocy finansowej i umorzenia części pożyczek skorzystało 8 osób na łączną kwotę 243.736 zł, w tym 231.836 zł przeznaczono na cele, które - w ocenie NIK - nie miały związku z potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności osób je otrzymujących. W latach 2000-2001 pożyczki ze środków ZFRON otrzymało 6 osób, w tym 5 w 2000 r. na kwotę 161 tys. zł, a jedna w 2001 r. na kwotę 1.500 zł.

Dyrektorowi ds. technicznych z 55 tys. zł pożyczki umorzono 30 tys. zł, dyrektorowi ds. produkcji z 47 tys. zł pożyczki umorzono 10 tys. zł, a kierownikowi centrum badań i wdrożeń z 20 tys. zł pożyczki umorzono 2.624 zł. Osoby, którym umorzono część pożyczek nie udokumentowały dokonanych zakupów lub usług, natomiast przedstawione w rachunkach - dotyczących tylko umorzonej wartości pożyczek - zakupy i usługi nie miały związku z niepełnosprawnością wnioskodawców. Przykładowo: Dyrektor ds. technicznych przeznaczył umorzone środki m.in. na malowanie domu jednorodzinnego, wykonanie 152 m² podłogi antypoślizgowej (ww. nie posiada niepełnosprawności związanej z dysfunkcją narządów ruchu), a pozostałą część pożyczki przeznaczył na zakup samochodu osobowego marki Renault „Laguna”.

Zastępca dyrektora (z lekkim stopniem niepełnosprawności) otrzymał bezzwrotną pomoc finansową w wysokości 140.580 zł na podstawie wniosku, który uzasadnił „adaptacją budynku mieszkalnego stosownie do potrzeb niepełnosprawności”. Z załączonych rachunków wynikało, że został wykonany remont kapitalny wewnątrz i na zewnątrz budynku (ocieplenie i malowanie domu – 2 rachunki, 3 szt. drzwi wejściowych, 1 szt. – drzwi metalowych, 3 szt. ocieplanych drzwi wejściowych, 22 szt. okien) oraz że dokonano zakupów w ilościach niewspółmiernych do potrzeb remontu jednego budynku. Działanie to w ocenie NIK było niegospodarne.

Dyrektor ds. technicznych (z lekkim stopniem niepełnosprawności) wniosek o pomoc finansową w 2001 r. uzasadnił potrzebą „przystosowania mieszkania do potrzeb osoby niepełnosprawnej”. Ze środków pomocy bezzwrotnej w wysokości 15.441 zł zakupił m.in.: zlewozmywak za 2.474 zł, baterię Franke za 1.799 zł oraz piekarnik płytę, zmywarę i okap Candy za 6.850 zł – ponosząc wydatki o charakterze ponadstandardowym.

Dyrektor ds. produkcji (o znacznym stopniu niepełnosprawności) wniosek o bezzwrotną pomoc finansową uzasadnił potrzebą „adaptacji łazienki do potrzeb osoby niepełnosprawnej”. W rozliczeniu otrzymanych środków w wysokości 15.568 zł przedstawił tylko fakturę za remont. Na podstawie kosztorysu otrzymanego od wykonawcy remontu ustalono, że brak było w nim pozycji świadczących o dostosowaniu łazienki do potrzeb osoby niepełnosprawnej.

Kierowniczka Działu Finansowego (o lekkim stopniu niepełnosprawności) wniosek o pomoc finansową w 2001 r. uzasadniła koniecznością „adaptacji łazienki i kuchni do potrzeb niepełnosprawności i na koszty leczenia”. Do rozliczenia pomocy przedstawiła rachunki dotyczące m.in. zakupu chłodziarki, zamrażarki, okapu i płytek łazienkowych na kwotę 6.396 zł.

Stwierdzono ponadto, że Firma organizując ze środków ZFRON turnus rehabilitacyjny we Włoszech w 2000 r., wczasy w Grecji w 2001 r. oraz kolonie letnie we Włoszech w latach 2000-2001, niegospodarnie dokonała wyboru oferenta płacąc przy wyjazdach zbiorowych kwoty wyższe (turnus rehabilitacyjny we Włoszech i wczasy w Grecji) o ponad 100% od oferowanych przez to samo biuro turystyczne osobom indywidualnym. Koszt zorganizowanego przez Firmę turnusu rehabilitacyjnego dla 47 osób wyniósł 301.740 zł (brutto), co stanowiło 6.420 zł brutto od osoby. Przyjmując koszt wczasów (w tym samym hotelu w cenach 2002 roku) organizowanych przez to samo biuro turystyczne - z uwzględnieniem kosztów zabiegów - stwierdzono zawyżenie ceny jednego skierowania o 3.771 zł, co przy udziale 47 osób stanowiło kwotę 177.237 zł brutto (z 7% VAT). O tę kwotę bezzasadnie obciążono 10% fundusz ZFRON. Opłacono również zorganizowane przez to samo biuro turystyczne w 2000 r. kolonie letnie we Włoszech w cenie jednego skierowania w wysokości 2.500 zł brutto, w sytuacji gdy za organizację wypoczynku letniego dla dzieci obowiązuje „zerowa” stawka podatku VAT. Na podstawie ofert za kolonie letnie dzieci w cenach 2002 r. stwierdzono, że koszt jednego skierowania wynosił 1.490 zł. W koloniach uczestniczyło 88 dzieci, co na podstawie zawartej umowy z biurem wskazuje, iż Firma zapłaciła o 88.000 zł więcej niż przy organizacji kolonii wg cen z 2002 r.

W 2001 roku to samo biuro turystyczne organizowało wczasy dla pracowników niepełnosprawnych w Grecji. Koszt jednego skierowania określono na 4.190 zł, natomiast wg faktur koszt jednego skierowania wynosił 4.483 zł brutto. Uwzględniając ceny 2002 r. stwierdzono, że koszt jednego skierowania z uwzględnieniem warunków zawartych w umowie

wynosił 1.203 zł brutto, a zatem koszt jednego skierowania został zawyżony o około 3.280 zł, co przy udziale 47 osób stanowiło kwotę 154.181 zł brutto. Tym samym obciążono nieuzasadnionymi kwotami środki ZFRON przeznaczone na pomoc indywidualną dla osób niepełnosprawnych.

W „DOMIK” Spółce z o.o. w Bydgoszczy na świadczenia z zakresu pomocy indywidualnej wydatkowano w badanym okresie zaledwie 5% środków ZFRON. Środki finansowe na bankowy rachunek świadczeń indywidualnych przekazywane były w dowolnych okresach (2 wpłaty w 2000 r., 2 wpłaty w 2001 r. i 1 wpłata w 2002 r.), a stan zaległości środków Funduszu wyniósł na koniec 2001 r. – 75.542 zł. Nieregularne i niecałkowite przekazywanie przez Spółkę środków na rachunek bankowy uzasadniano m.in. koniecznością zachowania ciągłości produkcji, wynagrodzeń dla pracowników oraz bieżącego regulowania zobowiązań. W Spółce nie prowadzono ewidencji składanych wniosków o pomoc indywidualną. Wpływały one bezpośrednio do Prezesa Zarządu, gdyż postanowienia regulaminu ZFRON nie określały, gdzie i do kogo należy składać wnioski o udzielenie pomocy.

Pomocy indywidualnej w badanym okresie udzielono 5 osobom niepełnosprawnym, co stanowiło 8,3% ogółu zatrudnionych niepełnosprawnych. Wszystkie osoby składające wnioski zatrudnione były na stanowiskach nieprodukcyjnych.

„BERLO” Pomorskie Towarzystwo Leasingowe S.A. w Gdańsku według faktury VAT wystawionej przez Parker Poland Spółka z o.o. z dnia 24 lipca 2000 r. nabyło skuter wodny marki SEADOO 551 k – wartości netto 45.574 zł + 10.026 zł podatku VAT. Odbiór faktury podpisała osoba fizyczna nie będąca pracownikiem Spółki „BERLO”. Po upływie 10 miesięcy od zakupu Spółka sprzedała skuter za 12.000 zł, w tym netto 9.836 zł. Rzeczoznawstwo Techniki Samochodowej Wyceny Pojazdów, Maszyn i Urządzeń w Gdańsku dokonało – na zlecenie Spółki – oceny stanu technicznego i określenia wartości skutera wodnego. Według oceny stwierdzono m.in.: zbiornik paliwa i dwa fotele – bez wad, silnik unieruchomiony, układ napędowy, układ kierownicy, układ hamulcowy – bez możliwości zbadania, przywieziony na lawecie, instalacja elektryczna i odbiorniki zawilgocone po zalaniu wodą. Wartość skutera wodnego w ww. stanie wyceniono na 12.450 zł.

Według wyjaśnienia Prezesa Zarządu ze skutera wodnego korzystały 2 pracownice niepełnosprawne. Jak ustalono skuter wodny używany był prawidłowo, a uległ podtopieniu w wyniku błędnego przygotowania do pracy.

„HERTZ-OCHRONA” Spółka z o.o. w Zielonej Górze wydatkowała, w ocenie NIK, kwotę co najmniej 68.716 zł na cele, które nie mieściły się w zakresie pomocy indywidualnej. Stwierdzono m.in. przypadki wykorzystania środków ZFRON na udzielanie pożyczek i zapomóg przeznaczonych na: remonty mieszkań i domów (wymiana okien, parapetów, drzwi, rynien, montaż komina ze stali nierdzewnej) 20,9 tys. zł, wykup mieszkania na własność, w tym na spłatę roszczeń byłego współmałżonka do mieszkania – 21,5 tys. zł, zakup opału,

odzieży, mebli, artykułów gospodarstwa domowego – 12,8 tys. zł, zakup przyborów szkolnych, poprawę trudnej sytuacji materialnej i pomoc w przypadkach losowych (choroba członków rodziny, straty w wyniku kradzieży, opłata sądowa) – 11,1 tys. zł oraz prywatne leczenie stomatologiczne – 2,4 tys. zł.

W „GTX Hanex Plastic” spółka z o.o. w Poznaniu w badanym okresie wystąpiło zjawisko kumulacji różnych rodzajów pomocy w stosunku do wybranej części pracowników niepełnosprawnych. Na przykład w 2000 r.: jeden pracownik skorzystał z 6 rodzajów pomocy indywidualnej, w tym z umorzenia pożyczki w wysokości 27.000 zł, udzielonej na zakup samochodu osobowego; pięciu pracowników skorzystało z 4-5 rodzajów pomocy indywidualnej; także pięciu pracowników skorzystało z 3 rodzajów pomocy indywidualnej. Natomiast w 2001 r. dwóch pracowników niepełnosprawnych skorzystało z 4 rodzajów pomocy indywidualnej i siedmiu pracowników skorzystało z 3 rodzajów pomocy indywidualnej, w tym dwóch z nich z umorzenia pożyczki udzielonej na zakup samochodów w wysokościach 58.000 zł i 56.000 zł. Zauważyć należy, że z różnych rodzajów pomocy w latach 2000-2001 korzystali głównie zatrudnieni w poznańskim zarządzie spółki. Ponadto czterech z tych pracowników w 2001 r. skorzystało z refundacji kosztów związanych z wyjazdem na szkolenie narciarskie do Włoch w kwocie 3.050 zł (każdy), w tym pracownik któremu umorzono pożyczkę w kwocie 58.000 zł.

W zakładowych regulaminach wykorzystania środków funduszu rehabilitacji nie określano szczegółowych kryteriów przyznawania pomocy. Spowodowało to nadmierne zróżnicowanie i uznaniowość udzielanych świadczeń. Przykładowo:

W kontrolowanym okresie w „HERTZ-OCHRONA” Spółka z o.o. w Zielonej Górze z możliwości umorzenia otrzymanych pożyczek skorzystały 24 osoby na łączną kwotę 31.700 zł, w tym Prezes Spółki umorzył 11 tys. zł (61%) pożyczki przyznanej zastępcy dyrektora ds. ekonomicznych na zakup sprzętu sportowo-rehabilitacyjnego i leczenie w prywatnych gabinetach lekarskich. Osoba ta w okresie objętym kontrolą korzystała 6-krotnie z pomocy ZFRON, a jej miesięczne dochody netto wynosiły 8.216 zł. Prezes Spółki umorzył tylko 200 zł z pożyczki w kwocie 1.000 zł pracownicy zatrudnionej na stanowisku sprzątaczk, która dopiero po raz drugi wniosowała o pomoc finansową z ZFRON, a jej wynagrodzenie netto wynosiło 518 zł. Komisja opiniująca wniosek proponowała umorzenie połowy zadłużenia.

W 4 przypadkach kwoty zapomóg wynosiły od 2.000 zł do 5.400 zł, podczas gdy w 32 przypadkach wysokość udzielonej pomocy nie przekroczyła 500 zł.

W regulaminie ZFRON nie określono obowiązującej formy potwierdzenia poniesienia wydatków dofinansowanych z funduszu i rozliczenia przyznanych środków. W konsekwencji stosowana w tym zakresie praktyka była niejednorodna, a wielu pożyczkobiorców nie

przedstawiało żadnych dowodów na wykorzystanie otrzymanych środków zgodnie z przeznaczeniem.

„STYROPEX” Spółka z o.o. w Olsztynie w badanym okresie na pomoc indywidualną wykorzystala 69% zgromadzonych na ten cel środków, przy czym pomoc ta przeznaczona została dla nielicznej i powtarzającej się grupy pracowników niepełnosprawnych. W 2000 r., pomocą objęto 15 osób (22,7% ogółu zatrudnionych niepełnosprawnych) natomiast w roku 2001r. i I kw. 2002 r. wielkości te wynosiły odpowiednio 16 (20,5%) i 7 (9,3%).

W największym stopniu z pomocy indywidualnej skorzystali:

- Członek Zarządu i jednocześnie Wspólnik – 23.389 zł (31,9% ogółu środków),
- Naczelny Inżynier – 15.193 zł (20,7%),
- Główny Księgowy – 9.601 zł (13,1%),
- Prezes Zarządu – 8.055 zł (11%),
- Konstruktor – 4.448 zł (6,1%),
- Pielęgniarka i jednocześnie przedstawiciel pracowników niepełnosprawnych – 2.820 zł (3,8%),
- Specjalista ds. księgowości – żona Prezesa – 2.226 zł (3%).

Wyżej wymieniona grupa stanowiąca ok. 10% niepełnosprawnych otrzymała prawie 90% środków pomocy indywidualnej.

6. Wydatki na podstawową i specjalistyczną pomoc medyczną

Środki ZFRON przeznaczone są m.in. na podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną oraz poradnictwo i usługi rehabilitacyjne, w tym koszty tworzenia, modernizacji, remontu i utrzymania, a także odtworzenia utraconej lub zniszczonej na skutek zdarzeń losowych bazy rehabilitacyjnej (w szczególności przychodni, gabinetów fizjoterapii) socjalnej (w szczególności internatów, hoteli, stołówek) i wypoczynkowej. Poniesione w latach 2000 – 2002 (I kwartał) przez 83 „zpch” wydatki na zapewnienie podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej oraz na poradnictwo i usługi rehabilitacyjne wyniosły 27.563 tys. zł i stanowiły 19,04% wydatków sfinansowanych z ZFRON.

W skrajnym przypadku na wydatki określone w § 2 pkt 4 rozporządzenia przeznaczono 94,10% wydatków poniesionych z ZFRON.

Zakład Urządzeń Metalowych Metal-Chem w Starachowicach w okresie objętym kontrolą na podstawową opiekę medyczną wydał 715,3 tys. zł, tj. 94,10% wydatków ogółem, z których na zakup ośrodka wczasowego – pensjonatu w Zakopanem oraz prace remontowo-modernizacyjne i zakup wyposażenia wydatkowano 667.632 zł.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli zakupienie ww. nieruchomości w Zakopanem bez rozpoznania faktycznych potrzeb załogi (ok. 40 osób niepełnosprawnych) w zakresie organizowania turnusów rehabilitacyjnych poza miejscem zamieszkania było działaniem nieracjonalnym z gospodarczego punktu widzenia. Negatywną ocenę wydatkowania środków ZFRON na ww. cel uzasadnia także minimalne wykorzystanie ww. ośrodka w okresie od jego zakupu w październiku 2001 r. do 30 kwietnia 2002 r. W okresie tym z zakwaterowania w ośrodku skorzystało 10 niepełnosprawnych pracowników przebywając w nim przez okres od 4 do 7 dni

W dwóch „zpch” nie wywiązywano się z zapewnienia w sposób właściwy doraźnej i specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz poradnictwa i usług rehabilitacyjnych dla zatrudnionych w nich osób niepełnosprawnych (art. 28 ust. 1 pkt 3 ustawy o rehabilitacji).

„Weinhaus Jakob Gerhardt – Polonia” Spółka z o.o. z siedzibą w Gdańsku, w okresie objętym kontrolą, nie zapewniała pracownikom podstawowej i specjalistycznej opieki lekarskiej oraz poradnictwa i usług rehabilitacyjnych. NIK nie podzieliła wyjaśnień, że zadania w tym zakresie były realizowane przez Gdańskie Centrum Zdrowia w Gdańsku – Nowym Porcie na podstawie umowy o sprawowanie profilaktycznej opieki zdrowotnej, zawartej 1 lutego 1999r. oraz zatrudnienie pielęgniarki i „stworzenie ambulatorium”, gdyż według postanowień ww. umowy, Gdańskie Centrum Zdrowia zobowiązało się jedynie do sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej w rozumieniu ustawy z dnia 27 czerwca 1997r.²⁷ w tym do wykonywania badań przewidzianych art. 229 ust. 8 Kodeksu pracy dla pracowników Spółki oraz orzecznictwa lekarskiego do celów przewidzianych w Kodeksie Pracy i w przepisach wydanych na jego podstawie, a także badań diagnostycznych i lekarskich badań specjalistycznych niezbędnych do wydania orzeczeń w ww. zakresie. Zatrudniona pielęgniarka - osoba niepełnosprawna, zaliczona orzeczeniem z 5 grudnia 1995r. do drugiej grupy inwalidów, leczyła się od wielu lat z powodu zmian zwyrodnieniowych i osteoporozy, utrudniających jej wykonywanie nawet codziennych czynności domowych - realizowała w Spółce tylko usługi związane z udzielaniem pierwszej pomocy pielęgniarskiej (m.in. mierzenie ciśnienia i temperatury, podawanie leków). Ambulatorium (gabinet pielęgniarki) było wyposażone jedynie w szafkę na leki i kozetkę oraz biurko i 2 krzesła.

Zakład Elektrotechniki Motoryzacyjnej w Świebodzinie zapewnił pracownikom możliwość korzystania ze specjalistycznej opieki lekarskiej zawierając 3 umowy z firmami świadczącymi usługi medyczne. Jednak na skutek utrudnionego dostępu do usług (odległe usytuowanie ośrodka, wielotygodniowe oczekiwanie na wizytę lekarską) pracownicy ZEM od

²⁷ ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz.U. Nr 96, poz. 593 ze zm.)

maja 2000 r. nie korzystali z tych usług. W niewielkim zakresie korzystali także ze specjalistycznej opieki lekarskiej oraz rehabilitacyjnej w Zakładzie. Spośród wydatków na podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną oraz poradnictwo i usługi rehabilitacyjne około 80% stanowiły wydatki na wynagrodzenia służby medycznej Zakładu, tj. lekarza i 3 pielęgniarek, natomiast tylko ok. 20% stanowiły wydatki związane z rehabilitacją. Dopiero w toku kontroli NIK pielęgniarki założyły rejestry dotyczące potrzeb osób niepełnosprawnych w zakresie usług rehabilitacyjnych i usprawniających oraz zakupiono do gabinetu pielęgniarskiego lampę do nagrzewania „BIOPTRON”.

Nieprawidłowo finansowano świadczenia podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej:

W FPUH „MOKATE” w Ustroniu finansowano ze środków na indywidualną pomoc, świadczenia dotyczące podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej oraz poradnictwa i usług rehabilitacyjnych, które zgodnie z postanowieniem § 2 pkt 4 rozporządzenia MPiPS, winny być zapłacone z 90% środków ZFRON.

W 2000r. z funduszu indywidualnego sfinansowano badania 86 pracowników o wartości 17.480 zł, w 2001 r. badania 155 pracowników na kwotę 37.033zł, a w I kwartale 2002r. badania 5 pracowników za 1.518zł.

W Spółce Ferax w Zduńskiej Woli do wydatków zaewidencjonowanych na koncie „Obsługa medyczna” zaliczono m.in.: 66.000 zł w 2001 r. i 16.500 zł w I kwartale 2002 r. poniesione za usługi medyczne z zakresu medycyny pracy, zrealizowane przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Zakładowa ZWOLTEX – Medicus Spółka z o.o., 25.903,05 zł (9.355,98 zł w 2000 r., 13.408,41 zł w 2001 r. i 3.138,66 zł w I kwartale 2002 r.) na zakup lekarstw, parafarmaceutyków, środków opatrunkowych i innych artykułów. Faktury obejmowały na ogół po kilkadziesiąt pozycji artykułów zakupionych do apteczek zakładowych, na potrzeby Zarządu Spółki podczas gdy niezbędne wyposażenie apteczek pierwszej pomocy ustalone przez lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę medyczną zawierało 19 pozycji. Zrealizowane zakupy obejmowały m.in. artykuły nie pozostające w żadnym związku z potrzebami niepełnosprawnych pracowników jak: płyn przeciw komarom i kleszczom, balsam po ukąszeniu owadów, mleczko do opalania, citrosept, Vichy Dercos Energisant szampon, Vichy Dercos płyn przeciw wypadaniu włosów, koenzym Q 10, herbaty smakowe, Vibovit, bodymax. Zakupy ww. artykułów dokonywane były na zlecenie właścicieli Spółki, a ich rozchód nie był ewidencjonowany.

Ponadto Spółka dokonywała zwrotu kosztów badań wstępnych, okresowych i profilaktycznych, których wartości nie można ustalić bezspornie z uwagi na sposób ich ewidencjonowania jako „zwrot kosztów za badania”, „rachunki za badania”, „zwrot

kosztów”, „zwrot kosztów leczenia”, „rachunki”, „faktury”, „zwrot”, „badania wstępne”. Stosownie do art. 12 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy badania wstępne, okresowe i kontrolne pracowników oraz inne świadczenia zdrowotne są wykonywane na podstawie umowy zawartej przez podmiot obowiązany do ich zapewnienia z podstawową jednostką służby medycyny pracy, a wg art. 22 tej ustawy koszty przeprowadzanych badań wstępnych, okresowych i kontrolnych oraz profilaktycznej opieki zdrowotnej niezbędnej ze względu na warunki pracy ponoszą pracodawcy na zasadach określonych w Kodeksie pracy.

W niektórych „zpch” w całości finansowano z ZFRON koszty działalności własnych przychodni i gabinetów specjalistycznych, pomimo uzyskiwania przez nie dochodów z tytułu świadczenia usług medycznych i rehabilitacyjnych osobom spoza „zpch”, na podstawie umów zawartych z kasami chorych lub świadczenia usług rehabilitacyjnych i medycznych na rzecz pracowników nie posiadających statusu niepełnosprawnych:

Przedsiębiorstwo Usługowe ROKA ZPCh w Piotrkowie Trybunalskim na opiekę medyczną i rehabilitacyjną pracowników prowadzoną na podstawie ponad 40 podpisanych umów z gabinetami lekarskimi i specjalistycznymi przychodniami lekarskimi oraz w 5 własnych przychodniach i gabinetach specjalistycznych, przeznaczyło łącznie 4.579.067 zł (39,1% ogółu wydatków ZFRON), w tym na wynagrodzenia personelu lekarskiego i pielęgniarskiego zatrudnionego w przychodniach „zpch” na podstawie umów o pracę łącznie 1.150.381 zł (9,8% łącznych wydatków ZFRON i 25,1% kosztów opieki zdrowotnej). W ocenie NIK na pozytywne podkreślenie zasługuje pełna realizacja postanowień art. 28 ust. 1 pkt 3 ustawy o rehabilitacji - poprzez zapewnienie wszystkim pracownikom niepełnosprawnym, szerokiego dostępu do usług medycznych i rehabilitacji we wszystkich oddziałach.

Zastrzeżenia kontroli budził natomiast sposób wyliczenia kosztów funkcjonowania przychodni w Piotrkowie Tryb. i Bełchatowie pokrywanych z ZFRON. Kontrola prawidłowości tych wydatków wykazała, iż w roku 2001 w całości z tego funduszu pokryto koszty utrzymania przychodni w Piotrkowie Trybunalskim i Bełchatowie w łącznej wysokości 580.354 zł, w sytuacji gdy przychodnie te świadczyły również usługi na podstawie umów podpisanych z Łódzką Regionalną Kasą Chorych w Łodzi. Na wniosek kontroli dokonano powtórnego wyliczenia kosztów utrzymania tych jednostek i kwotę 187.692 zł przeksięgowano w ciężar działalności Przedsiębiorstwa.

W Spółdzielni Inwalidów „Tarnospin” w Tarnowie zorganizowane były, w Przychodni Rehabilitacyjnej, służby rehabilitacyjno-medyczne. Koszty utrzymania przychodni i wynagrodzenia jej pracowników w całości pokryte zostały z ZFRON

i wyniosły: 25% w 2000 r., 38% w 2001 r. oraz 63% w I kwartale 2002 r. łącznych wydatków z tego funduszu na rehabilitację w kwocie 491.111 zł. Mimo że służby rehaabilitacyjno-medyczne przychodni, zgodnie ze Statutem, w okresie objętym kontrolą nieodpłatnie udzielały świadczeń medycznych dla wszystkich pracowników Spółdzielni, nie wyodrębniano kosztów obsługi osób nie posiadających statusu niepełnosprawnych. Wyrównoważająca analiza kartotek w porównaniu do ewidencji zatrudnienia wykazała, że w latach 2000-2002 (I kwartał) wszyscy zatrudnieni w SI „Tarnospin”, w tym również 185 pracowników pełnosprawnych (wg stanu na 21 maja 2002 r.) korzystali z usług przychodni w zakresie badań wstępnych i okresowych, a także porad medycznych i niewielkiej ilości zabiegów rehabilitacyjnych. NIK zwróciła uwagę, że nie jest dopuszczalne finansowanie ze środków ZFRON usług medycznych i rehabilitacyjnych na rzecz pracowników nie posiadających statusu niepełnosprawnych.

Od początku 2001 r. Spółka Ferax w Zduńskiej Woli nie zapewniła pracownikom w pełnym zakresie doraźnej i specjalistycznej opieki lekarskiej, poradnictwa i usług rehabilitacyjnych, wymaganych przepisami art. 28 ust. 1 pkt. 3 ustawy o rehabilitacji. Umowa o świadczenie usług, zawarta przez Spółkę w dniu 28.12.2000 r. z Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej – Przychodnią Zakładową ZWOLTEX - Medicus Spółka z o.o. dotyczyła profilaktycznej opieki zdrowotnej w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r.²⁸ Świadczyły o tym również faktury wystawiane co miesiąc przez NZOZ ZWOLTEX – Medicus za wykonane usługi z zakresu medycyny pracy. Na terenie Spółki nie funkcjonował żaden gabinet lekarski, a w gabinecie pielęgniarstwa zatrudnione były 3 pielęgniarki legitymujące się m.in. uprawnieniami do świadczenia usług z zakresu medycyny pracy. Spółka przesłała w dniu 16.01.2001 r. do wiadomości Pełnomocnika zawartą umowę z NZOZ ZWOLTEX Medicus, chociaż od 1.01.2000 r. to Wojewoda Łódzki był organem, któremu należało przekazywać półroczne informacje oraz na bieżąco informować o zmianach warunków określonych w art. 28 ust. 1 pkt. 1 – 3 cytowanej ustawy. W trakcie kontroli NIK Spółka zawarła aneks do ww. umowy, a następnie w dniu 3 czerwca 2002 r. nową umowę łączącą w sobie sprawy opieki profilaktycznej oraz doraźnej i specjalistycznej opieki lekarskiej, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne. Na jej podstawie ustalone zostały również dyżury dwóch lekarzy w gabinecie pielęgniarstwa.

7. Uchwalanie i przestrzeganie regulaminu ZFRON

Przeprowadzone kontrole wykazały, iż w 16 przypadkach sposób ustalania zakładowych regulaminów wykorzystania funduszu rehabilitacji był niezgodny z przepisami § 5 rozporządzenia MPiPS. Przykładowo:

²⁸ patrz przypis 27

Znajdujący się w Agencji Ochrony Mienia i Detektywistyki „Pewność” Spółka z o.o. z siedzibą w Biskupcu regulamin wykorzystania funduszu rehabilitacji opracowany został (brak daty) na podstawie art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 9 maja 1991 r.²⁹. Z jego treści wynikało, że nie został on uzgodniony z przedstawicielami niepełnosprawnych pracowników, nie zawierał ustaleń dotyczących m.in. pomocy indywidualnej na: materiały diagnostyczne niezbędne do stosowania stale lub okresowo przez osoby niepełnosprawne, adaptacje i wyposażenie mieszkań, kolonie, obozy oraz turnusy rehabilitacyjne. Nie określał też czy pomoc indywidualną przyznaje się na wniosek osób niepełnosprawnych, czy w inny sposób.

W Spółce „Domik” z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy został ustalony i obowiązywał do dnia kontroli podpisany przez Prezesa Zarządu tzw. „Regulamin Zakładowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych”, który nie zawierał adnotacji, bądź postanowień o dacie jego wprowadzenia w życie oraz sposobie uzgodnienia z załogą Spółki.

Postanowienia obowiązującego regulaminu ZFRON nie zostały do dnia kontroli zaktualizowane i nie uwzględniały zmian wynikających z przepisów § 2 i § 3 obowiązującego od dnia 1 stycznia 1999 r. rozporządzenia MPiPS, które w znaczny sposób rozszerzały zakres i rodzaje uprawnień świadczonych z ZFRON na rzecz osób niepełnosprawnych.

Przedsiębiorstwo Indywidualne – Ochrona Mienia „Pewność” – zakład w Dębicy posiadało regulamin opracowany w styczniu 1998 r., który zawierał znaczące różnice w porównaniu z treścią rozporządzenia MPiPS, a m.in.: nie przewidywał wydatków na odtworzenie i przygotowanie utraconych lub zniszczonych na skutek zdarzeń losowych miejsc pracy, ograniczał prawo niepełnosprawnych (zaliczonych do I i II grupy inwalidzkiej) do wynagrodzenia za dodatkowy urlop wypoczynkowy, nie przewidywał składki na ubezpieczenie społeczne osób niepełnosprawnych w części należnej od pracodawcy oraz nie wprowadzał pojęcia pomocy indywidualnej. W regulaminie zapisano natomiast zwrot kosztów dojazdu do pracy – czego nie przewidywały przepisy rozporządzenia MPiPS.

W Przedsiębiorstwie Wielobranżowym „Metalex” w Nowej Soli regulamin ZFRON został podpisany przez Prezesa Zarządu w dniu 1 kwietnia 1999 r., lecz do dnia kontroli Spółka nie posiadała dokumentów i dowodów świadczących o dokonaniu uzgodnień ze służbą rehabilitacyjno-medyczną i przedstawicielami osób niepełnosprawnych.

W obowiązującym regulaminie nie przewidziano wydatkowania środków na zakup, modernizację oraz dostosowanie maszyn i urządzeń do indywidualnych potrzeb wynikających z psychofizycznych możliwości osób niepełnosprawnych. Nie przewidziano również możliwości wydatkowania środków funduszu na organizację turnusów rehabilitacyjnych i usprawniających oraz na finansowanie kosztów działalności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej. W ramach pomocy indywidualnej nie przewidziano możliwości finansowania

²⁹ patrz przypis 23

adaptacji i wyposażenia mieszkań, budynków mieszkalnych oraz obiektów zamieszkałych lub przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych – stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, a także kolonii, obozów oraz turnusów rehabilitacyjnych dla niepełnosprawnych dzieci pracowników.

Zarząd Międzywojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Inwalidów w Kielcach podjął w dniu 2 marca 1999 r. uchwałę w sprawie przyjęcia Regulaminu ZFRON, którą zatwierdziła Rada Nadzorcza. Od 1 stycznia 2002 r. Zarząd Spółdzielni bez akceptacji Rady Nadzorczej wprowadził zmiany do regulaminu dotyczące m.in.: wysokości składki na ubezpieczenie społeczne – wg ustaleń Zarządu, kosztów dojazdu do pracy – wg ustaleń Zarządu, każdorazowego ustalania przez Zarząd zasad odpłatności i możliwości dofinansowania wycieczek i wypoczynku oraz indywidualnego ubezpieczenia osób niepełnosprawnych – wg zasad ustalonych przez Zarząd.

Spółka Ferax w Zduńskiej Woli nie posiadała aktualnego regulaminu gospodarowania środkami ZFRON. Posiadany przez Spółkę regulamin z 1996 r., opracowany w oparciu o uchylone przepisy ustawy z dnia 9 maja 1991 r. nie został uzgodniony ze służbą rehabilitacyjno-medyczną i przedstawicielami niepełnosprawnych pracowników Spółki.

Podkreślić należy, że także w 8 innych jednostkach regulaminy ZFRON nie były uzgadnianie ze służbami medyczno-rehabilitacyjnymi i przedstawicielami osób niepełnosprawnych, przykładowo:

Firma Handlowo-Usługowo-Produkcyjna „Tarkowski” w Dwikożach - w momencie uzgadniania regulaminu opiekę medyczną sprawowała inna przychodnia,

MAG-TON Spółka z o.o. w Białymstoku – nie stwierdzono dowodów uzgodnień regulaminu z przedstawicielami osób niepełnosprawnych,

„PACK-DRUK” Poligrafia Uszak & Uszak S.A. w Toruniu – w dniu 15.10.2001 r. Prezes Zarządu Spółki wprowadzając regulamin nie uzgodnił jego treści ze służbą rehabilitacyjno-medyczną.

Wśród pozostałych wydatków ZFRON obejmujących kwotę 23.120.424 zł (15,97%) najistotniejsze dotyczyły wynagrodzeń za dodatkowe urlopy wypoczynkowe, wydatków na koszty dowożenia lub dojazdów do pracy i z pracy osób niepełnosprawnych, a także organizacji turnusów rehabilitacyjnych i usprawniających.

III. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA POKONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Postępowanie kontrolne zakończono 20 sierpnia 2002 r. Wyniki kontroli przedstawiono w 84 protokołach kontroli, które zostały podpisane przez kierowników skontrolowanych podmiotów bez odmowy podpisu i zgłoszenia zastrzeżeń przewidzianych w art. 55 ust. 1 i 2 ustawy o NIK.
2. W oparciu o ustalenia kontroli do wszystkich kierowników jednostek kontrolowanych skierowano wystąpienia pokontrolne, zawierające ocenę kontrolowanej działalności oraz uwagi i wnioski wynikające z ustaleń kontroli. Ponadto w 10 jednostkach wyniki kontroli omówiono na naradach pokontrolnych z udziałem ich kierownictwa. Do dnia 31 października 2002 r. skierowano 86 wystąpień pokontrolnych.
3. Do ocen zawartych w wystąpieniach skierowanych do Firmy Produkcyjno-Usługowo-Handlowej „MOKATE” w Ustroniu i do IMPEL SEC. Sp. z o.o. we Wrocławiu zgłoszono zastrzeżenia.

Dyrektor FPHU „MOKATE” nie zgadzała się m.in. z ocenami że:

- w umowach o pożyczki nie określono sposobu udokumentowania przez pożyczkobiorcę wydatkowania środków zgodnie z przeznaczeniem oraz nie określono terminu wykorzystania pożyczonych z ZFRON środków;
- miały miejsce nieprawidłowości w zakresie wykorzystania środków przeznaczonych na pomoc indywidualną;
- nieprawidłowo zaksięgowano, jako przychody operacyjne Firmy „MOKATE”, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych nabytych ze środków ZFRON, a w ślad za tym z wnioskiem o zwrot na rachunek ZFRON – 39 tys. zł uzyskanych ze sprzedaży składników majątkowych nabytych uprzednio ze środków tego funduszu;
- niegospodarnie dokonano wyboru firmy organizującej turnusy rehabilitacyjne, wczasy i kolonie zagraniczne dla osób niepełnosprawnych i ich dzieci, sfinansowane ze środków ZFRON;

- **nieprawidłowo sfinansowano z 10% środków ZFRON świadczenia w zakresie podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej.**

Komisja Rozstrzygająca w NIK w uchwale Nr 61/2002 z dnia 18 listopada 2002 r. uwzględniła m.in. zastrzeżenia w części dotyczącej umów pożyczek – uznając, że zawarte w nich postanowienia są zgodne z zakładowym regulaminem ZFRON i nie wymagają dodatkowych uzupełnień, a także w zakresie wniosku pokontrolnego o zwrot na rachunek ZFRON kwoty 39 tys. zł. Oddaliła natomiast zastrzeżenia dotyczące niegospodarnego wyboru firmy organizującej turnusy rehabilitacyjne, wczasy i kolonie zagraniczne, prawidłowości sfinansowania w ramach pomocy indywidualnej ponadstandardowych remontów i zakupów, służących do zaspokojenia potrzeb nie związanych z niepełnosprawnością. Komisja wskazała ponadto, że mimo braku ustawowego zapisu środki ze sprzedaży składników majątkowych zakupionych uprzednio ze środków ZFRON - który to fundusz może być wykorzystywany wyłącznie na cele określone w przepisach o rehabilitacji – powinny stanowić dochód tego funduszu.

Dwaj wiceprezesi Zarządu IMPEL S.A. we Wrocławiu zgłosili zastrzeżenia do negatywnych ocen zawartych w wystąpieniu pokontrolnym dotyczących decyzji Zarządu Spółki o opłaceniu udziałów w podniesionym kapitale zakładowym dwóch spółek z o.o., m.in. poprzez wniesienie wkładów niepieniężnych w postaci praw do środków trwałych, których zakup sfinansowany został ze środków ZFRON. Łącznie przekazano środki trwałe, sfinansowane uprzednio z Funduszu kwotą 1.048,7 tys. zł, których wartość (po uwzględnieniu amortyzacji) w momencie przekazania wynosiła 686,2 tys. zł.

Komisja Rozstrzygająca w NIK w uchwale Nr 58/2002 z dnia 7 listopada 2002 r. uwzględniła zastrzeżenia w całości wskazując, że w tym przypadku cel ustawodawcy, jakim jest wykorzystywanie środków ZFRON dla potrzeb osób niepełnosprawnych, jest nadal realizowany, gdyż jedna ze spółek ma status „zpch”, a druga świadczy nadal usługi medyczne i rehabilitacyjne dla pracowników IMPEL S.A., przy czym obie przejęły ponadto część pracowników IMPEL S.A. w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy.

4. W odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne jednostki informowały o podjętych działaniach na rzecz realizacji wniosków pokontrolnych i sposobie wykorzystania uwag.

Kierownicy skontrolowanych „zpch” informowali m.in. o przystąpieniu do prac związanych z aktualizacją regulaminów ZFRON, o przekazywaniu należnych kwot na wydzielony rachunek ZFRON, informowaniu pracowników niepełnosprawnych o możliwościach korzystania z pomocy ze środków funduszu, pełnym dokumentowaniu udzielanej pomocy.

Łódź, dnia 8 stycznia 2003 r.

Dyrektor
Delegatury NIK w Łodzi

Henryk TYTON

Akceptuję
Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Zbigniew WESOŁOWSKI

Zatwierdzam
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Mirosław SEKUŁA

Wykaz zatrudnienia, dochodów i wydatków skontrolowanych „zpch”

w zł

Jednostka	Zatrudnienie ogółem			Zatrudnienie - osoby niepełnosprawne			Dochody z podatków	Dochody ogółem	Wydatki pkt. 3	Wydatki pkt. 4	Wydatki pkt. 12	Wydatki ogółem
	2 000	2 002	Różnica	2000	2002	Różnica						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
JDA Drukarnia Łomża	66	66	0	33	33	0	248 851	250 215	199 555	44 606	4 197	248 358
Spółdzielnia Inwalidów MEDBIAL Białystok	112	92	-20	78	67	-11	394 491	394 538	159 967	165 653	50 426	465 989
MAG-TON Sp. z o.o.	78	100	22	49	62	13	335 674	476 734	263 850	86 534	114 054	513 428
Spółdzielnia SNB Białystok	198	204	6	128	137	9	1 022 682	1 023 976	328 353	281 216	129 624	995 194
NORD-SERWIS S.C. Białystok	89	230	141	46	122	76	158 608	158 719	93 244	11 961	15 988	153 903
Razem Delegatura Białystok	543	692	149	334	421	87	2 160 306	2 304 182	865 369	589 970	314 289	2 376 882
ERPLAST Bydgoszcz	89	112	23	49	68	19	296 570	296 570	196 937	30 860	37 786	283 834
DOMIK Sp. z o.o.	124	121	-3	61	60	-1	932 252	936 529	773 944	0	46 856	821 802
KOMEX Sp. z o.o. Żnin	156	126	-30	68	59	-9	192 289	192 370	0	47 495	22 063	144 100
PACK DRUK S.A. Toruń	507	613	6	242	333	91	2 111 784	2 277 250	0	319 317	196 339	624 606
PROSIACZEK Sp. z o.o.	55	185	130	36	77	41	461 635	467 163	206 359	35 744	125 777	495 271
Razem Delegatura Bydgoszcz	931	1 157	126	456	597	141	3 994 530	4 169 882	1 177 240	433 416	428 851	2 369 613
WEINHAUS Sp. Z o.o. Gdańsk	67	55	-12	36	26	-10	1 370 300	1 390 600	10 373	0	110 399	129 349
Zakłady Mięsne Sp. Jawna Słupsk	87	116	29	61	77	16	263 075	263 279	0	130 521	25 045	164 726
Zakład Ochrony Mienia Lębork	52	52	0	49	49	0	74 607	75 184	12 440	16 452	4 865	40 252
PTL S.A. Gdańsk	38	23	-15	19	10	-9	946 562	1 037 024	13 627	10 714	72 705	163 668
MORZE Ustka	83	80	-3	46	49	3	176 134	186 902	142 165	26 959	45 059	222 329
Razem Delegatura Gdańsk	327	326	-1	211	211	0	2 830 678	1 562 389	178 605	184 646	258 073	720 324
Firma P.H.U. „MOKATE” Ustroń	487	143	-344	199	130	-69	1 137 386	1 138 386	2 687 723	160 631	1 126 800	4 347 174

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Spółdzielnia „Pokój” Bielsko Biała	320	332	12	188	208	20	1 701 365	2 330 529	442 275	807 374	364 164	1 839 637
OPAL Sp. Z o.o. Katowice	609	645	36	394	499	105	5 754 631	5 656 575	1 717 432	116 722	2 485 485	4 603 203
Spółdzielnia „Domena” Bielsko Biała	1 198	1 333	135	724	817	93	2 684 963	2 762 847	885 195	782 487	1 010 598	3 679 278
Spółdzielnia „ERA” Chorzów	4 298	4 124	-174	3 311	2 941	-370	6 651 901	7 961 665	771 635	4 225 276	57 750	7 033 437
Razem Delegatura Katowice	6 912	6 577	-335	4 816	4 595	-221	17 930 246	19 850 002	6 504 260	6 092 490	5 044 797	21 502 729
INES Kielce	160	94	-66	94	58	-36	180 637	180 637	0	46 019	57 277	125 913
TARKOWSKI Dwikozy	160	138	-22	115	101	-14	607 107	614 816	124 097	67 069	55 236	277 166
Zakład Urządzeń Metalowych METAL-CHEM Starachowice	64	68	4	36	42	6	199 931	248 562	0	715 312	23 434	760 151
MSHI Kielce	1 473	1 290	-183	858	798	-60	2 308 066	2 445 529	10 695	771 212	808 757	1 771 745
PPHU „WTÓRPOL” Skarżysko Kamienna	348	487	139	280	324	44	920 751	1 020 753	1 301 621	104 815	342 712	1 812 278
Razem Delegatura Kielce	2 205	2 077	-128	1 383	1 323	-60	4 216 492	4 510 297	1 436 413	1 704 427	1 287 416	4 747 253
PPHU IMA Limanowa	385	402	17	291	286	-5	889 419	889 419	297 657	174 007	125 495	602 796
Spółdzielnia MUSI Kraków	1 816	1 354	-462	1 577	1 140	-437	3 268 400	6 294 000	246 172	853 350	473 356	2 035 906
Sp. Inwalidów TARNOSPIN Tarnów	554	484	-70	337	316	-21	1 473 633	1 473 633	422 463	491 111	652 519	1 718 592
Sp. Inwalidów NAPRZÓD Kraków	226	525	299	136	235	99	732 541	732 712	557 851	90 648	42 101	769 225
Sp. Inwalidów HARNAS Nowy Targ	94	69	-25	60	41	-19	202 000	291 300	0	255 126	600	273 038
Razem Delegatura Kraków	3 075	2 834	-241	2 401	2 018	-383	6 565 993	9 681 064	1 524 143	1 864 242	1 294 071	5 399 557
SIŁUKSJA Łuków	572	578	6	317	320	3	1 081 087	1 108 777	61 199	487 982	175 032	973 902
Sp. SIMENA Radzyń Podlaski	216	201	-15	122	156	34	798 105	1 458 040	28 029	574 512	559 798	1 397 911
SCO-PAK Sp. Z o.o. Chełm	140	131	-9	59	53	-6	827 732	849 657	0	26 175	8 946	35 122
KARTONEX Sp. Z o.o. Borki	141	133	-8	131	122	-9	743 023	743 590	62 342	589 311	43 203	840 536
WUS Inwalidów Zamość	218	214	-4	134	146	12	382 933	492 286	111 588	111 075	90 933	564 252
Razem Delegatura Lublin	1 287	1 257	-30	763	797	34	3 832 880	4 652 350	263 159	1 789 055	877 912	3 811 723

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
FERAX S.J. Zduńska Wola	418	674	256	245	390	145	1 811 001	1 811 001	19 051	317 972	31 925	369 514
SUWARY S.A. Pabianice	298	120	-178	155	65	-90	986 781	1 004 206	757 764	255 117	70 685	1 096 044
FILTER-SERVICE Sp. Cywilna Zgierz	154	167	13	83	87	4	447 390	448 023	1 265 169	157 799	124 484	1 581 138
Usługi Wnętrzarskie Łódź	134	441	307	83	222	139	385 132	385 716	47 592	96 603	2 206	182 276
JUMA Sp. Jawna Sieradz	224	182	-42	103	93	-10	745 608	959 883	1 189 552	113 150	195 757	1 519 804
SANPELL Sp. Z o.o. Konstantynów Łódzki	163	221	58	76	109	33	628 122	630 633	236 659	71 923	52 144	413 002
ROKA Zakład Pracy Chronionej Piotrków Trybunalski	4 953	5 497	544	2 969	3 153	184	10 835 000	11 124 000	4 071 000	4 492 000	1 250 000	11 693 000
CZA-TA S.J. Piotrków Trybunalski	1 489	2 093	604	1 183	1 208	25	2 331 553	2 338 495	842 723	660 443	147 370	1 817 060
Razem Delegatura Łódź	7 833	9 395	1 562	4 897	5 327	430	18 170 587	18 701 957	8 429 510	6 165 007	1 874 571	18 671 838
Międzywojewódzka Usługowo- Produkcyjna Spółdzielnia Pracy Olsztyn	1 054	985	-69	808	757	-51	2 174 155	2 196 008	229 511	503 877	1 371 618	2 382 429
STYROPEX Sp. Z o.o. Olsztyn	79	110	31	42	75	33	842 716	842 716	822 566	63 510	73 314	1 185 024
PEWNOŚĆ Sp. Z o.o. Biskupiec	35	119	84	15	51	36	116 317	116 317	6 030	20 555	43 642	93 705
LUPULUS S.C. Elbląg	192	238	46	114	133	19	895 112	900 078	0	171 385	83 269	3 395 238
PPH ROSAND Olsztyn	52	44	-8	27	21	-6	140 263	141 015	349 273	24 955	6 802	383 538
Razem Delegatura Olsztyn	1 412	1 496	84	1 006	1 037	31	4 168 563	4 196 134	1 407 380	784 282	1 578 645	7 439 934
GWARANT Agencja Ochrony Mienia Sp. Z o.o. Opole	175	364	189	81	196	115	400 971	401 410	73 548	60 821	8 944	240 770
Spółdzielnia Inwalidów METALOWIEC Namysłów	129	113	-16	68	53	-15	554 439	559 470	37 903	251 623	3 010	491 608
Spółdzielnia Inwalidów PIAST Głubczyce	187	138	-49	108	75	-33	359 098	406 119	0	188 974	24 711	519 426
Spółdzielnia ODRA Z.P.Ch Opole	359	334	-25	248	241	-7	951 419	1 004 753	573 089	184 437	16 870	1 055 680
Zakład Usługowy MAX Jarnołtówek	244	204	-40	209	170	-39	305 107	308 388	378 610	17 876	73 821	513 418

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11`	12	13
Razem Delegatura Opole	1 094	1 153	54	714	735	21	2 571 034	2 680 140	1 063 150	703 731	127 356	2 820 902
Spółdzielnia Inwalidów PROSNA Kalisz	1 514	1 152	-362	1 131	848	-283	2 533 448	2 631 263	421 196	1 384 387	849 801	2 940 674
HANEX PLASTIC Sp. Z o.o. Poznań	335	725	390	170	623	453	2 633 209	2 780 327	158 115	284 429	427 584	1 020 317
EMAX S.A. Poznań	285	311	26	114	132	18	1 695 319	1 695 319	11 685	117 458	395 439	840 895
DOMATOR S.C. Konin	362	418	56	148	170	22	1 566 535	1 637 723	2 118	90 649	88 862	215 945
GIANT Sp. Z o.o. Poznań	50	81	31	22	39	17	2 093 178	2 194 162	0	22 253	471 579	501 063
Razem Delegatura Poznań	2 546	2 687	141	1 585	1 812	227	10 521 689	10 938 794	593 114	1 799 176	2 233 265	5 518 894
BŁYSK Sp. Z o.o. Dębica	732	904	172	387	430	43	1 133 462	1 326 841	581 273	68 718	215 074	918 768
Ochrona Mienia PEWNOŚĆ Dębica	230	227	-3	124	142	18	396 700	396 700	44 972	114 082	50 110	352 272
REMSTAR S.J. Zakład Pracy Chronionej Stalowa Wola	109	446	337	46	212	166	265 481	268 775	98 329	18 050	18 758	156 847
P.H.U. MIKROTECH S.A. Krosno	218	188	-30	95	113	18	734 728	737 248	867 226	80 835	60 908	1 082 580
Przedsiębiorstwo Wielobranżowe KARABELA Sp. Z o.o. Tarnobrzeg	626	1 033	407	333	554	221	1 216 327	1 218 873	1 401 515	372 238	176 295	1 593 314
Razem Delegatura Rzeszów	1 915	2 798	883	985	1 451	466	3 746 698	3 948 437	2 993 315	653 923	521 145	4 103 781
GRYFBET Sp. Z o.o. Szczecin	58	56	-2	26	40	14	797 843	797 843	0	6 828	110 026	116 854
IN-TEL Sp. Z o.o. Czaplinek	108	56	-52	45	18	-27	687 494	687 933	0	56 722	31 256	96 128
Agencja Ochrony SZABEL Sp. Z o.o.	134	309	175	89	185	96	398 970	368 490	48 240	47 536	231 524	389 135
Wytwórnia Opakowań „OPAK” Szczecinek	46	46	0	27	27	0	110 593	116 648	124 587	24 780	16 457	169 407
PAPIRUS S.C. Stargard Szczeciński	125	215	90	65	92	27	471 000	479 500	466 193	8 141	57 730	529 975
NORD Zakład Produkcji Cukierniczej Sp. Z o.o. Szczecin	91	123	32	38	70	32	320 800	320 800	512 359	45 104	12 082	596 043
Razem Delegatura Szczecin	562	805	243	290	432	142	2 786 700	2 771 214	1 151 379	189 111	459 075	1 897 542

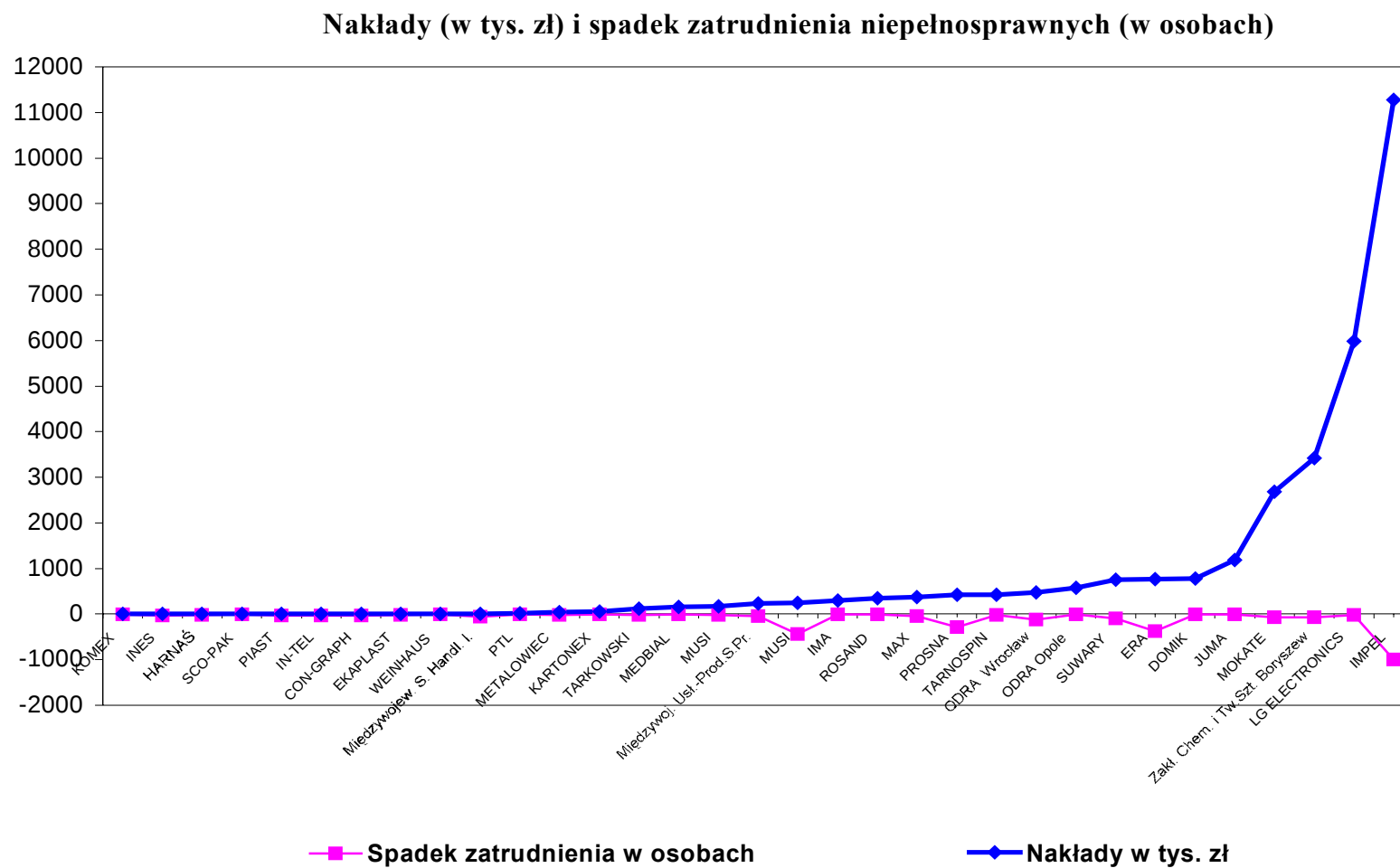
1	2	3	4	5`	6	7	8	9	10	11	12	13
CON-GRAPH Sp. Z o.o. Wesoła	142	96	-46	68	41	-27	696 761	696 761	0	22 193	165 436	193 159
LG ELECTRONICS Sp. Z o.o. Mława	312	391	79	132	115	-17	1 640 200	1 536 636	5 986 733	136 990	174 768	7 671 578
EKAPLAST Sp. Z o.o. Klaudyn	211	148	-63	85	65	-20	1 136 853	1 137 346	0	44 528	29 753	74 281
Przed. Wielobranżowe MADA Sp. Z o.o. Warszawa	220	370	150	131	279	148	2 275 802	2 328 889	1 791 724	147 434	190 819	4 270 138
Zakł. Chem. i Tw. Sztucznych Boryszew Sochaczew	831	569	-262	412	346	-66	4 153 772	4 272 721	3 414 974	175 870	1 076 980	4 774 013
Razem Delegatura Warszawa	1 716	1 574	-142	828	846	18	9 903 388	9 972 353	11 193 431	527 015	1 637 756	16 983 169
HAMMILTON-CENTRUM Sp. z o.o. Wrocław	35	36	1	17	19	2	2 712 000	2 720 600	24 446	0	19 439	2 344 523
AIG CREDIT S.A. Wrocław	737	820	83	275	330	55	3 499 395	3 902 239	14 404 502	580 329	5 718 145	20 476 103
Sp. Usł. ODRA Wrocław	1 612	1 455	-157	1 073	949	-124	2 745 548	2 800 388	473 979	749 738	663 406	2 128 744
IMPEL S.A. Wrocław	9 257	6 683	-2 574	4 174	3 175	-999	14 516 198	14 671 849	11 271 390	1 155 883	1 416 509	16 596 789
Razem Delegatura Wrocław	11 641	16 972	5 331	5 539	8 196	2 657	23 473 141	24 095 076	27 003 882	2 485 950	7 817 499	41 546 159
IMPEL-TOM Sp. Komandytowa Zielona Góra	427	553	126	258	319	61	785 700	786 500	195 400	111 600	88 600	485 000
Przedsiębiorstwo MUSI S.A. Zielona Góra	874	768	-104	692	674	-18	1 784 929	1 835 631	173 316	1 227 135	30 394	2 027 187
HERTZ Sp. z o.o. Zielona Góra	236	259	23	104	115	11	672 608	672 609	541 062	78 556	92 539	787 722
Zakład Elektrotechniki Motoryzacyjnej Świebodzin	488	688	200	216	307	91	1 080 812	1 088 515	1 076 645	166 816	152 983	1 546 513
PW METALEX Sp. z o.o. Nowa Sól	202	553	351	105	159	54	1 735 451	1 663 550	846 540	12 546	1 300	14 692
Razem Delegatura Zielona Góra	2 227	2 821	596	1 375	1 574	199	6 059 500	6 118 706	2 832 963	1 596 653	365 816	4 861 114
Ogółem	46226	46643	319	27583	27649	66	122932425	131543577	67967347	27563094	26120537	144771402

WYKAZ PODSTAWOWYCH AKTÓW PRAWNYCH

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 1997 r. Nr 46, poz. 201 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 1104).
5. Ustawa z dnia 17 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej, ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 154, poz. 1792)
6. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (jednolity tekst Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 stycznia 1998 r. w sprawie najniższego wynagrodzenia (Dz.U. z 1998 r. Nr 16, poz. 74 ze zm.).
8. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694).
9. Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 155 poz. 1014 ze zm.).
10. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2000 r. Nr 106, poz. 1126 ze zm.).
11. Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. Nr 114, poz. 740 ze zm.).
12. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 25 czerwca 1998 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad postępowania dotyczącego zwrotu ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów poniesionych przez pracodawców w związku z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 86 poz. 548 ze zm.).
13. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 20 lipca 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad wypłacania subwencji ze środków Państwowego Funduszu

Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych prowadzącym zakłady pracy chronionej, w związku z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 98, poz. 623).

14. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 31 grudnia 1998 r. w sprawie zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 1999 r. Nr 3 poz. 22).
15. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 marca 1999 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie licencji oraz posiadających licencję pracownika ochrony fizycznej (Dz.U. Nr 30, poz. 299 ze zm.).
16. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 13 stycznia 1999 r. w sprawie zlecania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych organizacjom pozarządowym oraz jednostkom samorządu terytorialnego zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej (Dz.U. Nr 7, poz. 58).
17. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 lipca 2000 r. w sprawie wzorów informacji przedstawianych przez prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakład aktywności zawodowej oraz sposobu ich przedstawiania (Dz.U. Nr 65, poz. 771).
18. Zarządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 marca 1998 r. w sprawie wzorów informacji przedstawianych przez prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakład aktywności zawodowej oraz sposobu ich przedstawiania (MP Nr 10, poz. 186).
19. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2000 r. w sprawie określenia wzorów miesięcznych i rocznych informacji o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, o zatrudnieniu i kształceniu osób niepełnosprawnych lub o działalności na rzecz osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 96 poz.1054).
20. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie ustalenia wzorów deklaracji składanych Zarządowi Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez pracodawców zobowiązanych do wpłat na ten Fundusz (Dz.U. Nr 80. poz. 862).

Nakłady i przyrost zatrudnienia niepełnosprawnych

